

Sisekaitseakadeemia
Politsei- ja Piirivalvekolledž

Karolina Tupits

**VÕIMALIKUD KOMMUNIKATSIOONIPROBLEEMID
ISLAMIRIIGIST VÕI -KOGUKONNAST PÄRIT
ISIKUTEGA EESTI NAISKORRAKAITSEAMETNIKE
PERSPEKTIIVIST**

Lõputöö

Juhendaja:
Kai Veispak-Rawlings MA

Tallinn 2021

SISEKAITSEAKADEEMIA LÕPUTÖÖ ANNOTATSIOON

Politsei- ja Piirivalvekolledž	Kaitsmise kuu ja aasta: juuni 2021
<p>Töö pealkiri eesti keeles: Võimalikud kommunikatsiooniprobleemid islamiriigist või -kogukonnast pärit isikutega Eesti naiskorraaitseametnike perspektiivist</p> <p>Töö pealkiri võõrkeeles: Possible communication problems with people from Islamic countries or communities from the perspective of Estonian female law enforcement officers</p> <p><i>Lühikokkuvõte:</i> Lõputöö teemaks on „Võimalikud kommunikatsiooniprobleemid islamiriigist või kogukonnast pärit isikutega Eesti naiskorraaitseametnike perspektiivist“. Lõputöö koosneb 52 leheküljest. Töö on kirjutatud eesti keeles ning selle raames on kasutatud 58 allikat. Lõputöö eesmärgiks on leida võimalused lahendamaks olukordi, kus naiskorraaitseametnike ja islamiriikidest või -kogukondadest pärit klientide suhtlust takistavad või raskendavad kultuurilisest erinevusest tulenevad probleemid. Lõputöö koosneb kahest peatükist. Esimeses peatükis antakse teoreetiline ülevaade islamiriikidest või –kogukondadest pärit isikute suhtumisest naistesse ning Euroopa Liidu liikmesriikides elavate moslemite hetkeolukorrast. Empiirilise uuringu uurimisstrateegiaks on juhtumiuuring, andmekogumismeetoditeks poolstruktureeritud intervjuud, mille valimisse kuuluvad eksperdid. Tuginedes teoreetilistele allikatele ning ekspertintervjuude analüüsile tõi autor välja võimalikud konfliktikohti moslemite ja naiskorraaitseametnike vahel ning pakkus välja lahendusi, et võimalikke probleemolukordi ennetada.</p>	
Lisad: Puuduvad	
Võtmesõnad: enesekehtestamine, kultuuriline pädevus, sooline diskrimineerimine, moslemid	
Võõrkeelsed võtmesõnad: self-assertion, cultural competency, gender discrimination, Moslems	
Säilitamise koht:	
<p>Töö autor: Karolina Tupits</p> <p>Olen koostanud lõputöö iseseisvalt. Kõik lõputöö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, seisukohad, kirjalikest allikatest ja mujal allikates saadud info on nõuetekohaselt viidatud.</p> <p>Annan Sisekaitseakadeemia tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose reprodutseerimiseks säilitamise ja elektroonilise avaldamise eesmärgil, sealhulgas Sisekaitseakadeemia raamatukogu digikogusse lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni. Annan loa teose üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Sisekaitseakadeemia veebikeskkonna kaudu sealhulgas Sisekaitseakadeemia raamatukogu digikogu kaudu ja paber kandjal Sisekaitseakadeemia raamatukogus kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.</p> <p>Olen teadlik, et nimetatud õigused jäävad alles ka autorile. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.</p>	
Allkiri:	Kommentaari (soovi korral)
Vastab lõputöö nõuetele	
Juhendaja: Kai-Veispak Rawlings	Allkiri:
Vastab lõputöö nõuetele	
Kaasjuhendaja:	Allkiri:
Kaitsmisele lubatud	
Kolledži direktor/Instituudi juhataja: Kalvi Almosen	Allkiri:

SISUKORD

MÕISTETE JA LÜHENDITE SELGITUS	4
SISSEJUHATUS.....	5
1. TEOREETILISED LÄHTEKOHAD	9
1.1. Islamikogukondadest pärit isikute suhtumine naistesse	9
1.2. Islami riikidest pärit isikud Euroopa Liidu liikmesriikides	12
1.3. Uuringut puudutavad olulisemad varasemad uuringud	15
1.4. Ettepanekud ja lahendused	18
2. EMPIIRILINE UURING	21
2.1. Uuringu meetodika, protsess ja valim	21
2.2. Ekspertintervjuude analüüsi tulemused	23
2.3. Juhtumiuuring	32
2.4. Järeldused ja ettepanekud	34
KOKKUVÕTE.....	38
SUMMARY	41
VIIDATUD ALLIKATE LOETELU.....	42
Lisa 1. Juhtumi kirjeldus	47
Lisa 2. Intervjuu plaan	49
Lisa 3. Kategooriad ja koodid.....	50
Lisa 4. Ekspertintervjuude tunnuste dokumenteerimisleht (Autori koostatud).....	51

MÕISTETE JA LÜHENDITE SELGITUS

Moslem- isik, kes tunnistas ja praktiseerib islami usku

Sooline diskriminatsioon- Kui isikut koheldakse tema soo tõttu halvemini, kui teist isikut, kes on samalaadses olukorras (Soolise võrdõiguslikkuse seadus, 2019).

Misogüünia- naistepõlgus

Autapmine- Tava, kus tapetakse pereliige, kes pereliikmete silmis tekitas neile oma ebasobiva käitumisega häbi (Merriam-Webster, 2021)

Läänemaailm või lääneriik- Euroopa, Põhja-Ameerika ning riigid, mille enamus populatsioonist moodustab Euroopa päritoluga isikud (Lexico, 2021).

Androtsentriline- Meeste keskne

Geto- rassi, usundi vm alusel diskrimineeritud elanike linnaosa (Eesti õigekeelsussõnaraamat, 2018).

Šariaat- islami õigus-, usundi- ja moraalnormide kogu (Eesti õigekeelsussõnaraamat, 2018).

Koraan- islami pühakiri (Eesti õigekeelsussõnaraamat, 2018).

PPA- Politsei- ja Piirivalveamet

SISSEJUHATUS

2017. aastal moodustas moslemite osakaal Eesti Vabariigi populatsioonist vaid 0,1 protsenti, kuid immigratsiooni kasvutrende jälgides võib see arv aastaks 2050 kasvada kuni 1 protsendini (Pew Research Center, 2017). Kuna Eesti Vabariigis on oodata kolmandate riikide kodanike osakaalu tõusu, siis on religioosse ja soolise diskriminatsiooni küsimus aina rohkem tähelepanu kogumas.

Teema aktuaalsust rõhutavad siseriiklikud arengukavad, uuringud ja analüüsid. Siseministeeriumi uuringuraport „Eestis rahvusvahelise kaitse saanud isikute hetkeolukord ning integreeritus Eesti ühiskonda“ toob välja, et kitsaskohtadeks on rahvusvahelise kaitse saanud isikute ja riigiametnike omavaheline suhtlus. Uuringus on üheks probleemiks välja toodud ametnike tõrjuv olek klientide suhtes. See võib tingitud olla teadmatusest ning vähesest informeeritusest. Olukorra parandamiseks on välja pakutud ametnike koolitamist ning seeläbi klientide suhtes teadlikkuse tõstmist. (Kallas ja Kaldur, 2011, lk 41)

Sotsiaalministeeriumi poolt on heaks kiidetud Heaolu arengukava 2016-2023, mis sätestab, et eri ühiskonna valdkondades peavad mehed ja naised jagama võrdeid õigusi, kohustusi ja vastutust. (Turu-uuringute AS, 2016, lk 10) See tähendab, et vastavad kohustused ning vastutused on ka PPA naiskorrakaitseametnike kanda ning ei tohi lasta võimalikel suhtlemisprobleemidel naiskorrakaitseametnike ning moslemite vahel tekitada takistusi ametnikele kohustuste täitmisel. Samuti on Kultuuriministeerium tellinud iga paari aasta tagant Eesti ühiskonna integratsiooni monitooringuid ning kõige hilisem on välja tulnud 2017. aastal. Monitooringu eesmärgiks on esile tuua positiivseid ja ka probleemseid aspekte, mis võivad integreerudes Eestis esile kerkida. Üheks negatiivseks tulemuseks on teistest rahvustest isikute usalduse puudumine korrakaitseorganite, nagu politsei vastu (Kultuuriministeerium, 2017, lk 4).

Probleemiallikaks võib osutada ka diskriminatsioon. Diskriminatsiooni võib kohata igal pool ning seda võib esile kutsuda nii religioosne taust kui ka isiku sugu. Immigratsiooni küsimuses võib diskriminatsioon olla nii vastuvõtva riigi elanike kui ka sinna elama asunud välismaalaste poolne. Seetõttu on igasuguse diskriminatsiooni vähendamine üks Euroopa Liidu sihtidest (Euroopa Liidu Kohus, 2020), mida sätestab ka Euroopa Liidu toimimise

lepingu artikkel- kedagi ei tohi diskrimineerida tema soo, etnilise päritolu või usutunnistuse tõttu (Euroopa Liidu leping, 19 Artikkel, 2012).

Töö on uudne, sest sarnast teemat ei ole palju käsitletud. Varasemalt on sellest kirjutanud Härmits (2014), kus autor keskendub üldiselt naissoost politseinike poole suunatud vägivallale. Käesolevas töös vaadeldakse spetsiifilisi probleeme, mis võivad naiskorraaitsetel tekkida suheldes klientidega, kellel on erinevad kultuuritaustad.

Rahvusvahelistest uuringutest väärib märkimist Pew Research Center poolt tehtud uuring „*The Great Divide: How Westerners and Muslims View Each Other*“, mille raames kaardistati, kuidas islami ja läänemaailma riikide elanikud üksteist näevad ning kuidas nad üksteist iseloomustaksid. Kui lääneriikide, nagu näiteks Prantsusmaa, Saksamaa, Hispaania ja Ühendkuningriik, elanikelt küsiti, kas nad seostavad moslemeid ja austust naiste vastu, siis suuremalt jaolt oli vastus eitav. (Pew Research Center, 2006)

Tähelepanuväärne on ka *European Network Against Racism* 2016. aasta aruanne, mis analüüsib diskriminatsiooniprobleemi Euroopa riikides ning annab suuniseid selle kohta millistele aspektidele peaks panustama, et olukorda parandada. Uuringu tulemustest nähtub, et mitmekesisus on üks Euroopa Liidu väärtustest ning seda ei tohiks karta ega tõrjuda. Kuigi julgeolek on äärmiselt tähtis asjaolu, ei tohiks see olla ainuke aspekt, mida otsuste langetamisel arvestada. Rõhku peab asetama ka integratsioonile. Ainult nii saab vähehaaval tuua kolmanda riigi kodanikud meie kultuuriruumile lähemale. (Nwabuzo ja Schaede, 2016, p. 52)

Lõputöö uurimisprobleem: Millised probleemid võivad esineda naiskorraaitseametike ja islami riikidest või -kogukondadest pärit klientide omavahelisel suhtlusel?

Lõputöö uurimisküsimused:

1. Millised on peamised situatsioonid, kus naissoost korraaitseametnike ja islami kogukondadest pärit isikute vahel võivad tekkida konfliktolukorrad?
2. Millised on peamised suhtlemisprobleemid, mis tekivad naissoost korraaitseametnikel, suheldes islami kogukondadest pärit klientidega?

3. Millised on naissoost korrakaitseametnike võimalused ennast soolise diskrimineerimise ilmnemisel kehtestada?
4. Kuidas laiendada korrakaitseametnike teadmisi islamikogukondadest või -riikidest pärit immigrantide religioonist ja kultuurilistest eripäradest?

Lõputöö eesmärk on välja selgitada võimalikud naiskorrakaitseametnike ja islamiriikidest või -kogukondadest pärit isikute omavaheliste suhtlemisprobleemide põhjused ja kuidas neid leevendada.

Eesmärgist tulenevalt seatakse 3 **uurimisülesannet**:

- 1) Analüüsida teoreetiliste allikate kaudu islamiriikidest või -kogukondadest pärit isikute suhtumist naistesse.
- 2) Anda ülevaade Euroopa Liidu liikmesriikides elavate moslemite hetkeolukorrast.
- 3) Analüüsida intervjueeritavate vastuseid ning hinnanguid sellele, kuidas saaksid naiskorrakaitseametnikud probleemseid olukordi efektiivsemalt lahendada ja ennast kehtestada.
- 4) Analüüsida teooriat ja intervjuude tulemusi, teha järeldusi ja ettepanekuid.

Töö raames viiakse läbi **kvalitatiivne** empiiriline uuring, kuna Hirsjärvi (*et al.* 2010, lk 155) toob välja, et teadmiste kogumiseks eelistatakse inimest ning suur osa teadmistest ning informatsioonist tuleb intervjuu kaudu. Uuringustrateegiaks on **juhtumiuurimus** (Hirsjärvi, *et al.*, 2010, lk 125-126), mille käigus analüüsitakse olukorda, kus naiskorrakaitseametnikul on tekkinud probleem islami riigist pärit kliendiga.

Andmekogumismeetodina kasutatakse **poolstruktureeritud intervjuud**. See annab intervjuerijale võimaluse vestluse käigus täpsustavaid küsimusi esitada ning vestlust suunates rohkem informatsiooni koguda. (Denzin & Lincoln, 2017, p. 1002) Intervjuu viiakse läbi individuaalintervjuuna (Hirsjärvi, *et al.*, 2010, lk 197), kuna käesoleva töö teemat käsitledes annab selline vorm intervjueeritavale võimaluse ennast efektiivselt väljendada. Valim koostatakse eesmärgipärasuse põhimõtte alusel (Õunapuu, 2012). Intervjuud viiakse läbi ekspertide hulgas.

Lõputöö koosneb kahest peatükist. Esimeses peatükis antakse teoreetiline ülevaade islamiriikidest või -kogukondadest pärit isikute suhtumisest naistesse ning Euroopa Liidu liikmesriikides elavate moslemite hetkeolukorrast. Teises peatükis esitletakse empiirilise uuringu tulemusi, tehakse järeldusi ja ettepanekuid.

1. TEOREETILISED LÄHTEKOHAD

1.1. Islamikogukondadest pärit isikute suhtumine naistesse

Kõigile, kes elavad väljaspool islami kultuuri, võib islami usk tunduda karmi, hirmuäratava ja võrdõiguslikkuse valguses isegi misogüüniat propageerivana. See on arusaadav, arvestades kõiki uudiseid ning artikleid, kust nähtub, et islamikogukondade naised ei ole autapmiste eest kaitstud ka Euroopa Liidu liikmesriikides (Mihelson, 2017). Korteweg jt (2009, p. 234) on kirjutanud, et paljudes islamiriikides on autapmised taunitud ning liigutakse nende vähendamise suunas, kuid Feldner (2000, p. 47) on leidnud, et palju on ka isikuid, kes leiavad, et nende pere au rikkunud naiste peksmine või tapmine au taastamise nimel on nende usust tulenev õigus. Vastupidiselt arusaamale, et islami usk seab naised madalamale tasandile kui mehed, on AlBader (2020, p. 9) välja toonud, et islam kui religioon ei ole kunagi naiste õigusi piiranud, vaid hoopis vastupidi, see loodi selleks, et neid edendada. Tegemist oli niivõrd kontrastse mõttega sellele, mis oli tol ajal kombeks, et algselt lükati islami usk tagasi (AlBader, 2020, p. 9). Kui tegemist on naiste staatust tõstva religiooniga, siis miks ei näe me seda ka kajastuvat paljudes islamiriikides või -kogukondades?

Wadud (1999, p. 107) on kirjutanud, et islami usk ja islami kultuur on omavahel niivõrd kokku põimunud, et ühest rääkides ei saa teist välja jätta. Teemat arutades peab suutma neid ka eristada. Kui islami usku seitsmendal sajandil Mekas tutvustati, siis võeti see vastu just sellise mõtteviisi ja maailmavaate alusel, mis oli tolele hetkele omane. Tegemist oli androtsentrilise kultuuriga ning normiks oli mees ja tema kogemused ning arusaamad. Seega lähtuti ka naiste puhul koraani tõlgendades just mehelikust vaatepunktist ning selle aja tavadest. (Wadud, 1999, p. 107) Sama on kirjeldanud Western (2008, p. 147), kes leidis, et islami usk ja sellest tulenevad reeglid on oma olemuselt õiglased ning igati võrdväärsed rahvusvahelise õigusega, kuid islami seadusi on tõlgendatud vanade traditsioonide vaates, mis Westerni (2008, p. 147) sõnul ei ühti islami usuga.

AlBader (2020, p. 9) kirjutab, et enne islami ja koraani teket oli naiste distsiplineerimise meetmeks tavapärane nende peksmine või perekonna au taastamise nimel isegi tapmine,

seega jätkus selline teguviis ka pärast islami usu omaksvõtmist. Autori (AlBader, 2020, p. 9) sõnul on suureks takistuseks naiste õigustele, islamiriikides ja -kogukondades just kultuur.

Teiseks põhjuseks, miks mõned naised on islami riikides näiliselt koduseinte vahele pagendatud, on Araabia maade mõneti vägivaldne ajalugu, mis avaldub tihedates sõdades, naiste röövimistes ja tapmistes. Sellega jäid kõik kodused ülesanded, nagu koristamine, toidu tegemine ja laste kasvatamine, naisterahvaste kanda. Olukorda kinnistasid ka haritlased, kes pidasid jutlusi ning õpetasid ülejäänud rahvast vastavalt selle aja poliitiliste tegelaste juhistele. Seega sõltusid Koraani tõlgendused ka ajale kohastest sotsiaalpoliitilistest tingimustest. (Ahmad, 2012, p. 62)

Nicolau (2014, p. 711) on välja toonud, et kuigi olukord on paljudes kohtades paranenud, siis on ikka veel islamiriike ja -kogukondi, kus naised elavad meeste varjus ning nende elu reguleerivad kultuuri poolt seatud keelud ja reeglid. Norme rikkudes ootavad neid rasked sanktsioonid, nagu kättemaks pere poolt, mis väljub vägivallas või isegi surmas. Sama on oma töös kirjutanud Mir-Hosseini (2006, p. 645), kelle sõnul paljude islami naiste elusid, vaatamata sellele, kas nad elavad islamiriikides või -kogukondades, dikteerivad seadused, mis loodi läbi patriarhaalsete maailmavaadete, mis paljude arvates on alguse saanud jumalikest juurtest. Ainult väike hulk naisi on suutnud tõusta positsioonile, mis lubab selliseid seadusi ja väärtushinnanguid vaidlustada või mõnel juhul isegi tagasi lükata (Mir-Hosseini 2006, p. 645).

Naised ja Islami Kultuuri entsüklopeedia (Suad, 2005, p. 111), kirjeldab, et kuna islamiriikides või -kogukondades on lähisuhtevägivald nii abikaasade kui ka teiste pereliikmete poolt igapäevaelu osaks, siis ohvrid, kes pole kunagi teistsugust reaalsust kogenud, ei pruugigi aru saada, et tegemist on vale ja potentsiaalselt eluohtliku olukorraga. Isegi kui ohvrid tahavad tõe paljastada ja ennast distantseerida vägivallatsejast, siis raskendab seda võimalust kogukondades valitsev tabu ning kartus võimaliku kättemaksu ees. Ohvrid ei pruugi abi leida ka korrakaitseametnikelt ega ka kiirabitöötajatelt, kuna tihtipeale puuduvad islamiriikide esmareageerijatel põhjalikud teadmised, kuidas lähisuhtevägivalla ohvreid ära tunda. Teadmatuse tõttu jäävad paljud ohvrid märkamata ning hädavajalik abi osutamata. (Suad, 2005, p. 111)

Lisaks lähisuhtevägivallale on moslemi naistel oht sattuda autapmise ohvriks. Chesler (2009, p. 62) on öelnud, et paljudes läänemaailma riikides käsitletakse autapmisi ettevaatlikult ning üldiselt kategoriseeritaksegi neid kui lihtsalt tapmisi. Kuid vaatamata sellele on autapmised väga spetsiifilised ning autor (Chesler, 2009, p. 64) on välja toonud mitmeid tunnusoone, kuidas autapmised eristuvad koduvägivallast. Koduvägivalla juhtumite korral esineb vägivald üldiselt täiskasvanud mehe ja naise vahel, tapmine on tihti spontaanne ja toimepanijaks on üldiselt vaid üks isik. Autapmiste puhul on iseloomulik, kui teo paneb toime isa oma alaealise tütre suhtes, tegu on ette planeeritud ning sinna on kaasatud suur osa perest ning tütre surm on tavaliselt julm ning piinarikas. Tapmise põhjuseks on alati ohvri ebasobiliku käitumise tõttu perele häbi tekitamine ja läbi tapmise pere au taastamine. (Chesler, 2009, p. 64)

Feldner (2000, p. 48) on kirjutanud, et autapmised on paljudes araabia riikide õigussüsteemis eraldi paragrahvina välja toodud ning süüdimõistva otsuse puhul on sanktsioonid palju kergemad kui tapmiste puhul, mille põhjuseks ei olnud au taastamine. Autapmised on paljudes islamiriikides taunitav tegu, kuid otsest hukkamõistu pole islami võimuorganid üles näidanud. Seda probleemi süvendavad ka mõnede islami haritlaste või usujuhtide arvamused, et ilma autapmisteta ei ole võimalik säilitada islami usu poolt seatud mehelikke väärtusi. (Feldner, 2000, p. 48)

Chesler (2010, p. 6) on ka välja toonud, et kui Euroopa moslemite kogukondades võivad mehed ilma igasuguste tagajärgedeta riietuda vastavalt vastuvõtva riigi kommetele, tarbida „läänelikku“ meediat ja kasutada tehnoloogiat oma suva järgi, siis naiste kanda on jäetud kõik kultuursed ning isegi arhailised kombes. Sellised tegevused, nagu ülikoolis õppimine, kogukonnaväliste isikutega suhtlemine või soov ise endale abikaasa valida võib endaga kaasa tuua kogukonnapoolsed sanktsioonid. Uuringus on välja toodud, et „läänestumisega“ seotud autapmised leiavad aset suuremalt jaolt Euroopas- 71% ja Põhja Ameerikas- 91%. Võrreldes läänemaailmaga leiavad islamiriikides „läänestumisega“ seotud autapmised palju harvem aset- 44%. (Chesler 2010, p. 6)

Vaatamata kõigile raskustele, millega moslemi naised nii islami- kui ka Läänemaailma riikides silmitsi seisavad, ei ole tõsi, et tegemist on haprate ja kaitsetute inimestega, kes igapäevaselt kannatavad islami usu traditsioonide ja moslemi meeste range käe all

(Oyewumi, 2003, p. 34). Fernandez (2009, p. 278) on kirjutanud, et probleemiks ei ole islami usk, vaid hoopis patriarhaalsed normid, mis eksisteerivad igas kultuuris ning religioonis. Kahf (1999, p. 179) on öelnud, et läänemaailma kirjanduses on moslemi naist suuresti kujutatud käsualusena, äärmiselt tagasihoidlikuna ja omaenda usu poolt alla surutuna. Tegelikult on islamiriikide ajaloos olnud väga palju tugevaid, juhtrolli omavaid ja suunda muutvaid naisi. Siamaani on need isikud läänemaailma kirjanduses olematud olnud, kuid kui need isikud esile tõsta, siis see võib kaasa aidata nii moslemi naiste kui ka islami usu ja islami kultuuri suhtes negatiivsete vaadete muutumisele.

1.2. Islami riikidest pärit isikud Euroopa Liidu liikmesriikides

Vastavalt Statista 2016. aasta statistikale on kõige suuremad moslemite populatsioonid Prantsusmaal- 5 720 000 isikut, Saksamaal- 4 950 000 isikut ja Ühendkuningriigis- 4 130 000 isikut (Statista, 2016). Sisserände trend Euroopas on kindlal tõusuteel, mis tähendab, et Euroopa riikidesse on immigrerinud sealsest kultuuriruumist erinevat kultuuri kogenud isikud. Vold (1998, p. 191) on kirjutanud, et kui kultuuriruumis eksisteerivad dominantne ja subkultuur, kus valitsevad erinevad väärtushinnangud, võib see erinevate kultuurigruppide vahel konflikte tekitada. Seda võivad esile kutsuda erinevad arusaamad ja normid, mis dikteerivad, kuidas isikud nii tavaelus kui ka probleemolukordades käituvad (Vold, 1998, p. 191).

Euroopas on hakanud immigrandid vastuvõtva riigi kultuuri segunema ning Dogan (2013, p. 403) on leidnud, et võttes näiteks Ühendkuningriigi islamikogukondi, on näha, et nende liikmed on hakanud muutuma ning adapteeruma vastavalt nende ümbrustele. See väljendub igapäevariietuse muutuses, kantakse triiksärke ja teksapükse, paljud naisterahvad ei kata enda nägu ega juukseid. Samuti on hakatud nii poegi kui ka tütreid kooli saatma ning mõned kogukonna liikmed on isegi ettevõtlusega tegelema hakanud. Pea kõikide kogukonna liikmete käitumistes või välimuses on märgata muutusi, mis isikute enda päritoluriigis ei oleks aktsepteeritavad. Kuid autor (Dogan, 2013, p. 403) leiab, et kõik need muutused on näilised ning on toimunud vaid sotsiaalsel, kuid mitte kultuursel tasemel.

Üheks faktoriks, miks islamiriikidest pärit isikud ei pruugi muutuste suhtes niivõrd aktsepteerivad olla, on eelarvamuste olemasolu. Allport (1966, p. 446) on leidnud, et religiooni praktiseerivate isikute rõhuasetust negatiivsetele eelarvamustele mõjutab see, kui religioon ise ei piirdu vaid usuga, vaid on osa kultuurist või dikteerib kultuuri siseseid reegleid. Sama kehtib ka islami kohta, autori (Allport, 1966, p. 446) sõnul on see rohkem kui religioon, see on pigem sarnaste kultuuride põimik, mis on eraldi seisev riikidest, kus on teised tavad ja normid. Kui religioon hakkab kultuuri dikteerima, paneb see paika võimalikud eelarvamused selle religiooni väliste isikute kohta, mis tähendab, et selle asemel, et kujundada arvamust inimese individuaalseid omadusi silmas pidades, lähtutakse isikute hindamisel üleüldistest nendele omaks saanud arusaamadest ning stereotüüpidest. (Allport, 1966, p. 446) „*Religiooni roll on paradoksaalne. See loob eelarvamusi ja see kaotab eelarvamused.*“

Leiken (2011, pp. 256-266) on oma raamatus seletanud, et tavaline moslem, kes on juba vastuvõtvast riigis assimileerunud, on osa kahest kultuurist, millest kumbki ei võta teda täielikult omaks. Teise põlvkonna immigrant üldiselt ei võta enam omaks tema vanematele iseenesestmõistetavat elustiili, kuid vastuvõtva riigi integratsioonilahendused on olnud konarlikud ning üldiselt ei ole riigid endale seatud eesmärkide täitmisega hakkama saanud. See on tekitanud noortes moslemi immigrantides ainult rahulolematust, mis paratamatult ainult õhutab isikutes viha kasvu.

Juhul kui teise generatsiooni mosleminoor ei suuda leida kuuluvustunnet ei oma vanemate ega ka vastuvõtva riigi kultuurist, siis ei jää tal muud üle, kui see endale ise luua. Tihti avaldub see selles, et moslemi noored loovad endale omad arusaamad islami religiooni ja kultuuri kuldaegadest. See loob isikutele eesmärgi- rajada tee tagasi kuldajani. Juhul kui isikutes, kes selle eesmärgi on endale võtnud, valitsevad ennist mainitud rahulolematust ja viha nende nii nimetatud alistajate ehk vastuvõtva riigi suhtes, siis võivad noored liituda kohalike kuritegelike gruppidega või võtta osa rahutustest, mille käigus rüüstatakse üldiselt ainult oma kogukonna vara. Raskematel juhtudel pööratakse terrorismi poole. (Leiken, 2011, p. 266)

Vägivaldsus noorte moslemite seas ei pruugi tulla nende pühendumusest islami usku, vaid hoopis madalat elatustaset soodustavas kapitalistlikus maailmaruumis elamine. Isegi kui

noortele pakutakse võrdväärset haridust ülejäänud populatsiooniga, siis immigrantide puhul ei pruugi see väljenduda kõrgemas elatustasemes. Selline reaalsus on paljud noored muutnud vägivalda kasutamise suhtes poliitilistes tegevusvaldkondades palju aktsepteerivamaks. Selleks, et seda nähtust vähendada, on uuringus välja toonud, et mosleminoortele ainuüksi ülejäänud populatsiooniga võrdväärsest hariduse pakkumisest ei piisa, vaid peab leidma võimalusi, kuidas saab haridust transleerida kõrgema palga saavutamisse ja staatuse kasvu. (Hadjar, et al., 2019, p. 220)

Läänemaailma riikides on tekkinud kogukonnad, kus elavad suuremalt jaolt islamiriikidest pärit isikud. Hunteri (2002, p. 34) sõnul plaanis suurem osa immigrantidest vastuvõtvasse riiki jääda vaid lühikeseks ajaperioodiks ning seetõttu otsiti odavat majutust, mis tähendas, et korter või maja ei pruukinud kõige viisakamas naabruskonnas asuda. Siin võis rolli mängida ka kinnisvaraomanike vastumeelsus immigrantidele majutust üürida. Üldiselt eelistati elama asuda ka oma tuttavate, sugulaste või sõprade lähedale, mis aitas kaasa getode tekkimisele Euroopa riikides.

Eestis ei ole ühtset islamipopulatsioonist koosnevat kogukonda, mida võib kohata teistes Euroopa riikides. Eesti Vabariigis on islamikogukonnad kogunenud katusorganisatsioonina tegutseva Eesti Islami Koguduse alla, kus erinevad rahvused saavad oma traditsioone ja usku praktiseerida ning islamikogukonnas on domineeriv pigem tatarlaste populatsioon. (Lepa, 2016, lk 88) Suure arvu islamipopulatsioonist moodustavad ka sunniidid, kuid järjest rohkem on näha ka Aserbaidžaaani moslemite populatsiooni kasvu (Norris, 2005, p. 113).

Hunter (2002, p. 34) on kirjutanud, et Saksamaal on immigrantide populatsioon kogunenud suuremalt jaolt suurlinnade keskmesse, kus oli kerge ligipääs sadamatesse või lennujaamadesse ning suurem tõenäosus leida tööd. Immigrandid eelistasid majutust otsida oma sõprade või sugulaste lähedalt, mis pälvis olukorra, kus Saksamaa linnadesse tekkisid getod, kus elab üle 10 000 moslemi elaniku. Piirkonda hakati ehitama kogukonnaliikmete vajadustele eraldi sihitud toidupoode ja mošeesid.

Prantsusmaal kutsutakse getosid *banlieue* 'deks ning Leiken (2011, pp. 45-46) on kirjeldanud neid kui suurlinnade ümber asuvaid äärelinnu. Mis eristab neid Saksamaal suurlinnade keskel olevatest getodest on *banlieue* 'de isoleeritus. *Banlieue* 'd on ümbritsetud maateede ja kuristikega, mis eraldavad neid ülejäänust linnast; isoleeritust süvendab ühistranspordi

puudus. *Banlieue*'de õhkkond on suuresti teistsugune suurlinnade rikkamatest piirkondadest ka seetõttu, et neis puuduvad teatrid, kaubanduskeskused ja kõik muud ajaviitekohad, mis muudavad piirkonna hubaseks naabruskonnaks.

Sharma (1970, pp. 53-54) on kirjutanud, et getosid iseloomustab veel lisaks ka kogukonna sisene tugev solidaarsuse ja kokkuhoiu tunne. Kuigi igas kogukonnas avaldub see erinevalt, siis reeglina puudutab see igat kogukonnaliiget. Vold (1998, p. 191) on välja toonud, et isegi kui kogukonna liikmed soovivad liituda vastuvõtva riigi kultuuriga, siis selline otsus tähendaks kogukonna raames sanktsioone ja kriitikat samas kui kogukonnasiseste reeglite järgimine toob endaga kaasa austust ja staatust. Selline struktuur võib mingil määral pärssida moslemi kogukonna liimete vastuvõtivate riikide väärtuste vastu võtmist (Vold, 1998, p. 191).

Pieri (et al., 2013, p. 17) on kirjutanud, et üheks selliseks kultuurilise lahknevuse tagajärjeks on šariaadi tsoonide teke Londonis, kus islamikogukonna liikmed üritavad ümbritsevaid veenda või isegi sundida käituma vastavalt šariaadi seadustele, nagu näiteks naiste puhul peakatete kandmine ning homoseksuaalide minematõrjumine. Pieri (et al., 2013, p. 17) on välja toonud, et kuna riik ei ole olukorda kontrolli alla võtnud, siis see on andnud jõudu moslemikogukondades tegutsetavatele iseseisvatele grupeeringutele, kelle eesmärgiks on nii oma kogukonnas kui ka kõigi teiste ümbritsetavate suhtes rakendada süsteemi, mille raames teostatakse avalikkuse üle šariaadi seadustele vastavat järelevalvet.

1.3. Uuringut puudutavad olulisemad varasemad uuringud

2006. aastal viis Pew Research Center läbi uuringu teemal „*The Great Divide: How Westerners and Muslims View Each Other*“. Küsitlus on jaotatud kolmeks osaks. Selles töös keskendutakse uuringu esimesele osale, kus käsitletakse moslemeid, kes elavad riikides, kus enamuspopulatsiooni moodustavad moslemid ning ka isikuid, kes elavad riikides, kus moslemite osakaal on vähemuses. Uuringu eesmärgiks on leida vastused küsimustele kuidas need inimesed üksteist näevad ning mis negatiivsed või positiivsed iseloomujooned neil teise osapoolega seostuvad. (Pew Research Center, 2006)

Uuringu positiivseks aspektiks oli Euroopas elavate moslemite ja ülejäänud Euroopa elanikkonna hea arvamus üksteisest. Nimelt on Prantsusmaal pea 91% moslemitest kristlastest väga heal arvamusel, 82% Hispaanias, 71% Ühendkuningriigis; kõige halvem olukord on Saksamaal, kus kristlaste suhtes on positiivsel arvamusel vaid 69% moslemitest. (Pew Research Center, 2006)

Uuringust selgus, et suurem osa moslemitest, kes elavad islamiriikides, on palju kriitilisemad läänemaailma riikide elanike suhtes, kui vastupidi. Suurem osa vastanutest seostasid läänemaailma riikide elanikke ainult negatiivsete omadustega. Vastupidiselt on Euroopas elavad moslemid teiste läänemaailma riikide elanike suhtes palju positiivsemad ning on seostanud neid lahkuse, tolerantsuse ja aususega. Vaatamata sellele on vähemalt pool moslemi vähemusest, kes elavad Lääne-Euroopas, leidnud, et eurooplased võivad olla ka vägivaldsed, ahned ja isekad. (Pew Research Center, 2006)

Inimesed, kes ei ela islamiriikides, on eriarvamusel, kuidas moslemeid iseloomustada. Suurem osa vastanutest leiavad, et moslemid on pühendunud ning suur osa prantsuse elanikkonnast seostavad moslemeid lahkusega, kuid sama ei saa öelda paljude teiste vastanute kohta. Sarnane trend, mis mitmeid vastanuid ühendab, on moslemite seostamine fanatismiga. Seda arvab 83% hispaanlastest, 78% sakslastest ja 43% inglased, ameeriklastest ja prantslastest. (Pew Research Center, 2006)

Üleüldiselt on uuringust nähtav, et moslemid, kes elavad islamiriikides, on palju kriitilisemad läänemaailma riikide suhtes ning seostavad nende elanikke põhiliselt negatiivsete omadustega. Euroopas elavad moslemid, välja arvatud Ühendkuningriigis elavad moslemid, on eurooplastest palju paremal arvamusel. Kontrastiks eelnevale on eurooplased või moslemi vähemustega riikide elanikud seostanud moslemeid rohkem positiivsete iseloomuomadustega ning vaid kolmandik elanikest assotsieerivad moslemeid kolme või rohkema negatiivse iseloomuomadusega. (Pew Research Center, 2006)

2012. aasta Pippa jt (2012, p. 14) ühiskondlikul tasemel tehtud uuringu „*Moslem Integration into Western Cultures: Between Origins and Destinations*“ tulemusena on leitud, et islami- ja läänemaailma riikide kultuuride vahel valitseb pea 25% punktiline erinevus teemadel, mis puudutavad usku, seksuaalset vabastust ja soolist võrdõiguslikkust. Kui võrrelda islamiriikides elavaid moslemeid ja Euroopas elavaid kristlasi, siis selgus, et teemadel, mis

puudutavad tolerantsust homoseksuaalsuse suhtes, aborti ja abielulahutust, on kristlased kaks korda liberaalsemad. Vastupidiselt eelnevatele leidudele väheneb erinevus demokraatia küsimuse puhul, kus islamiriikides elavate isikute arvamused on väga sarnased läänemaailma riikide elanikega ning vaheks on vaid 10%.

Võrreldes euroopa ja islami moslemeid, siis oli trendiks, et Euroopasse immigrerunud isikud on oma väärtustelt ja hinnangutelt vastuvõtva riigi ja islamiriikides normiks oleva keskel, kus immigrandid ei hülga oma juuri ja ei võta ka vastuvõtva riigi kultuuri täiesti omaks. Väljapaistvaks aspektiks on leid, et soolise võrdõiguslikkuse küsimuse korral ühtivad Euroopa moslemite vaated rohkem vastuvõtva riigi elanike kui päritoluriigi omadega. (Pippa, et.al., 2012, pp. 14-15)

Vastavalt sellele, mis väärtushinnangud ja sotsiaalsed normid riigis valitsevad, on näha, et kuigi islami- ja Euroopa riikides on demokraatia küsimuses sarnased arvamused, siis seksuaalsuse ja võrdõiguslikkuse osas on eesrindel Euroopa riigid ning islamiriikides valitseb nendes küsimustes üldine konservatiivsus. (Pippa, et.al., 2012, pp. 14-15)

Üleüldiselt jagavad immigrerunud moslemid samu vaateid kui isikud nende päritolu riigis, kuid samas palju leebemate vaatepunktidega. Lisaks on uuringus sisse toodud, et kõrgem haridus, laiem maailmavaade, kõrgem elatustase, vähemalt ühe Euroopa riigi keele valdamine ja võrdsed võimalused tööturul on kõik aspektid, mis võivad liberaalseid vaateid inimestes rohkem kinnistada, seda nii islami- kui ka läänemaailma riikides. Kõik need aspektid aitavad immigrante vastuvõtva riigi kultuuri assimileerida. Võrdsete võimaluste loomine on eduka integratsiooni põhjaks. (Pippa, et.al., 2012, pp. 14-15)

Rõhku on töö autor (Pippa, et.al., 2012, pp. 14-15) asetanud ka küsimusele, kas uue põlvkonna tekkega on vähenenud vastandlikud väärtushinnangud. Noorte puhul on märgata demokraatia tähtsuse tõusu ja vastavalt vanusegruppidele on suurenenud vahe seksuaalse vabaduse ja usu küsimuses. Liberaalsuse küsimustes ollakse palju vabamad ning tolerantsemad ja usk ei ole enam nii tähtsal kohal, kui vanemate eagruppide seas. Autor (Pippa, et.al., 2012, pp. 14-15) on välja toonud, et kuigi kultuurilised erinevused on hakanud kahe populatsiooni vahel vähenema, siis iseenesest ei saa erinevused ära kaduda. Euroopa moslemid on kinni kahe kultuuri vahel ning isegi kui noortes on suurt muutust täheldatud, siis ei ole see nii drastiline kui kohalike noorte puhul (Pippa, et.al., 2012, pp. 14-15).

1.4. Ettepanekud ja lahendused

Mironenko, et al. (2018, p. 338) on leidnud, et kultuurile ei saa kindlaid piire seada ega üheselt mõistetavat definitsiooni anda. Kultuur hõlmab esemeid, kunsti, keeli ja sotsiaalselt aktsepteeritavaid käitumismaneere. Avruch (1991, p. 31) on öelnud, et kultuuri ei saa mõista kui reeglite kogumit, mida kõik kultuurisisesed isikud kahtlemata järgivad. Selline arusaam kultuurist aitab kaasa nii negatiivsete kui positiivsete stereotüüpide loomisele, mis omakorda võivad konflikti initsieerida.

Kuna kultuur ei ole üheselt mõistetav ning selle mõju ei avaldu igas isikus samamoodi, siis ei saa konfliktiolukordade lahendamiseks luua kindlat struktuuri. Najafbagy (2008, p. 146) on välja toonud, et kõige suuremaks takistuseks erinevate kultuuride vahel on kommunikatsioon. Autor (Najafbagy, 2008, p. 146) on leidnud, et raskusi tekitab just see aspekt, et kogu suhtluse vältel tõlgitakse suhtlusvihjed -ja sümbolid ühest kontekstist teise. Seetõttu peavad kõik, kes soovivad edukat kommunikatsiooni teisest kultuurist pärit isikuga, olema tuttav nii enda kui ka vastava kultuuri olemuse ja erinevustega. Autor on välja toonud võimalusi, kuidas kommunikatsiooni parandada (Najafbagy, 2008, pp. 146-147):

- tõsta oma teadlikkust enda õiguste ja privileegide suhtes;
- tõsta oma teadlikkust omaenda kultuuri suhtes;
- olla teadlik oma hoiakutest ja suhtumisest teisest kultuurist pärit isikute suhtes;
- harida ennast teiste kultuuride sotsiaalse, kultuurilise ja poliitilise tausta osas ning nende võimalike mõjude osas isiku käitumisele;
- tõsta oma teadlikkust ja mõistvust kultuuride sarnasuste ja erinevuste suhtes;
- olla küllalt paindlik kui ka realistlik konflikti lahenduse võimalikkuse suhtes.

Najafbagy (2008, p. 147) on ka lisanud, et teise kultuuri religiooni, traditsioonide, ajaloo ja normide teadmine aitab igal juhul ära hoida võimalikke kokkupõrkeid, kuid eduka suhtluse võtmeks on ka heatahtlikkus, ausus ja austus. Autor (Najafbagy, 2008, p. 147) on leidnud, et selliste omaduste puudumine on probleemiks ka ametnike hulgas ning ainuke viis, kuidas konflikte ennetada, on läbi enda teadlikkuse ja harituse tõstmise nii teise kui ka enda kultuuri ja käitumuslike tavade suhtes.

Harituse kõrvalt peab konfliktide ennetamiseks oskama erinevaid suhtlustehnikaid. Bolton (2006, p. 25) on kirjutanud, et eduka suhtluse võtmeks on kindlate oskuste paketi omandamine, mille abil on tulevikus võimalik igat kombinatsiooni vastavalt olukorra vajadustele kasutada. Viis oskust, mida Bolton (2006, pp. 25-26) tähtsaks peab, on kuulamisoskused, kehtestamisoskused, konfliktilahendusoskused, koostööl põhinevad probleemilahendusoskused ja lisaks ka arusaam, kuidas ja mis olukorras õigeid suhtlemisviise valida.

Olles suhtlemisvõtted omandanud, võib järgmiseks tõkkekohaks osutada suhtlemistõkked. Autor (Bolton, 2006, p. 33) on neid defineerinud kui kõrge riskiastmega reaktsioone, mis mõjuvad suhtlusele pärssivalt. Autor on suhtlemistõkked jaotanud kolme kategooriasse (Bolton, 2006, p. 33):

- kohtumõistmine- kritiseerimine, sildistamine, diagnoosi panek ja kiitmine;
- lahenduste pakkumine- kamandamine, ähvardamine, moraali lugemine, ülekuulamine ja nõu andmine;
- teiste murede vältimine- kõrvalepõikamine, loogiline argumenteerimine ja rahustamine.

Suhtlemistõkete kasutamine on laialt levinud ning tihtipeale isik ei märkagi, kui ta neid on kasutanud. Üldiselt lõppeb sellistel juhtudel vestlus kas negatiivse reaktsiooniga või jääb vestluse teise osapoole põhiprobleem tähelepanuta. (Bolton, 2006, p. 33)

Selleks, et olla tähelepanelik ning mitte langeda suhtlemistõkete lõksu, peab ametnik suutma inimest kuulata. Muidugi võib kiiretes ja segastes olukordades see raskendatud olla, kuid kui tegemist on kontrollitud keskkonnaga, nagu näiteks politseijaoskonnaga, siis on Bolton (2006, p. 54) välja toonud, et abiks tulevad aktiivse kuulamise võtted, nagu tähelepanu väljendamise oskused, jälgimisoskused ja peegeldamisoskused. Tähelepanu saab ametnik välja näidata kehakeelega, kus vastavalt olukorrale ollakse vestleja suunas kogu kehaga, temast sobival kaugusel ja vastakuti, istudes nõjatutakse veidi isiku poole ning antakse pingevaba hoiakuga märku, et tegemist on keskkonnaga, kus isikule pööratakse tähelepanu ning teda kuulatakse hoolikalt. (Bolton, 2006, p. 54)

Lisaks on Bolton (2006, p. 58) rõhutanud ka silmside tähtsust. Kui isik ei suuda õigesti silmsidet kasutada, siis võib see vestlust takistada ja teise osapoole muuta vähem

vestlusaltiks kui enne. Õige viis, kuidas silmsidet kasutada, on vaadata rääkijat ning natukese aja tagant viia isiku näost mujale, nagu näiteks käeliigutuste jälgimisele, ja seejärel uuesti silmside luua. Ebameeldivustunnet tekitab olukord, kus isikut vaadatakse järjepidevalt silma, ei tekitata üldse silmsidet või hoopiski vaadatakse kohe mujale, kui silmad kohtuvad.

Õigete suhtlusvõtete kasutamine on tähtis ning kuigi Najafbagy (2008, p. 147) rõhutab aususe ja austuse tähtsust, siis politseitöös võivad teiseks osapooleks sattuda isikud, kelle eesmärgiks ei ole koostöö edendamine. Sellisel juhul peab ametnik suutma ennast selle isiku suhtes kehtestada.

Mis on enesekehtestamine ning kuidas saab seda defineerida? Eisler jt (1973, pp. 295-299) on naisterahvaste enesekehtestamist uurides leidnud, et seistes silmitsi probleemidega inimestevahelises suhtluses, reageerisid inimesed keda peeti rohkem ennast kehtestatavateks, probleemsele olukorrale kiiresti, tõstes häält ja rõhutades ning lisades kindlatele sõnadele intonatsiooni. Lisaks tuli uuringu käigus välja, et ennast kehtestavad isikud nõustuvad harva teise osapoole nõuetega ning vastupidiselt annavad teada, et vastaspool peaks oma probleemset käitumist muutma.

Niiberg ja Urva (2009, lk 143-144) defineerib enesekehtestamist kui olukorda, kus isik seisab oma huvide eest, kuid samal ajal arvestab ta ka vestluse teist osapoolt. Autorid on rõhutanud, et „enesekehtestamine pole teistele liiga-tegemine ega enese allasurumine.“ (Niiberg & Urva, 2009, lk 143-144) Niibergi ja Urva (2009, lk 143-144) sõnul asetseb ennast-kehtestav käitumine passiivse ja agressiivse oleku keskel ehk on suhtlemise puhul kuldseks keskteeks. Kui passiivne isik on alluv, ennast maha suruv ja konflikte vältiv ja agressiivne isik tihtipeale pealetükkiv, oma huve pealesuruv ja domineeriv, siis kehtestav isik suudab enda huvide eest seista, kuid üldiselt mitte teise isiku arvelt, vaid kompromissi saavutamise teel. (Niiberg & Urva, 2009, lk 143-144)

Kliendi kultuurilise tausta tundmine, õige suhtlusviisi valimine ja oskus ennast kehtestada on põhilised viisid, kuidas ennetada või lahendada potentsiaalselt konfliktseid või kriitilisi olukordi. Kõigele lisaks peab politseiametnik vastavalt Pille (2000, lk 3) kirjutatule arvesse võtma turvataktikat ehk ohutu käitumisviisi reegleid, samuti peab ametnik vastavalt olukorrale olema valmis kasutama jõudu. Jõu kasutamise eesmärgiks on olukorra võimaliku eskaleerumise peatamine ning raskemate tagajärgede ärahoidmine (Pille, 2000, lk 10).

2. EMPIIRILINE UURING

2.1. Uuringu meetoodika, protsess ja valim

Töö raames viiakse läbi kvalitatiivne empiiriline uuring. Hirsjärvi (et al. 2010, lk 155) toob välja, et teadmiste kogumiseks eelistatakse inimest ning suur osa teadmistest ning informatsioonist tuleb ekspertintervjuude kaudu. Töö empiirilise osa uuringustrateegiaks on juhtumiuurimus, mille käigus analüüsitakse üksikjuhtumit (Hirsjärvi, et al., 2010, lk 125-126). Juhtum leidis aset 7 aastat tagasi Politsei- ja Piirivalveameti (edaspidi PPA) Põhja prefektuuri kriminaalbüroos, kus viidi läbi menetlustoiming ühest islamiriigist pärit meesterahva suhtes, kes sisenes ebaseaduslikult Eesti Vabariiki. Juhtumi kirjelduse andis endine PPA Põhja prefektuuri kriminaalbüroo politseiametnik, kes osales isiku ülekuulamisel koos ühe uurija ja tõlgiga. PPA ametnik, kes oma lugu jagas, soovis oma ametist tulenevalt anonüümseks jääda. Juhtumi lühikirjeldus on välja toodud lõputöö lisas 1. Juhtumiuurimust teostades kasutatakse holistlikku ühe-juhtumi-disaini ning juhtum esindab ekstreemset või unikaalset olukorda (Yin 2002, p. 40-41).

Valim on koostatud eesmärgipärasuse põhimõtte alusel (Õunapuu, 2014, p. 151). Intervjuu viiakse läbi ekspertide hulgas. Valimi koostamisel lähtuti järgmistest kriteeriumitest:

- ametnikul on vähemalt 8 aastat kogemust töötades Politsei- ja Piirivalveameti või muus riigiasutuses;
- ametnik puutub töö käigus igapäevaselt kokku teistest riikidest ning kultuuriruumidest pärit isikutega;
- ametnik omab tööst tulenevalt teadmisi Islami usust ning Islami kultuurist.

Selleks, et saada naiskorrakaitseametnike perspektiiv ning arvamused on töö raames intervjueritud 7 naiskorrakaitseamenikku. Uuringusse on kaasatud 2 meesametnikku, kuna isikutel on eriteadmised Islami usust ning Islami kultuurist ning erinevatest juhtumitest moslemist klientide ja naiskorrakaitseametnike vahel. Uuringu raames on tehtud erand ning on intervjueritud üks isik, kelle tööstaaž PPAs on 2 aastat. Erandi tegemise põhjuseks on isiku igapäevased kokkupuuted moslemist klientidega ning väärtuslikud kogemused, mida teised eksperdid ei ole isiklikult läbi elanud.

Andmekogumismeetodina kasutatakse struktureeritud intervjuud. See annab intervjuerijale võimaluse vestluse käigus täpsustavaid küsimusi esitada ning vestlust suunates rohkem informatsiooni koguda. (Denzin & Lincoln, 2017, p. 1002) Intervjuu viiakse läbi individuaalintervjuu vormis (Hirsjärvi, et al., 2010, lk 197), kuna käesoleva töö teemat käsitledes annab selline vorm intervjueritavale võimaluse ennast efektiivselt väljendada. Enne intervjuude läbiviimist tutvustati intervjuus osalejatele lõputöö eesmärki ja meetodikat. Intervjueriti kokku 9 eksperti ning selleks, et tagada isikute konfidentsiaalsus on vastavad intervjueritavad kodeeritud Int 1 - Int 9 (vt lisa 4). Arvestades hetkelist seisundit COVID-19 tõttu kehtestatud piirangutega on intervjuude tavapärase läbiviimine raskendatud ning seetõttu eelistati intervjuude realiseerimisel kasutada interneti vahendust ning kasutati *Skype*'i ärirakenduse programmi. Lisaks intervjueriti 2 eksperti ka telefoni vahendusel ning üks intervjueritav soovis oma vastuseid anda kirjalikul teel. Intervjueritav vastas kirjalikult lõputöö lisas 2 välja toodud küsimustele ning saatis need autorile e-kirjana. Ekspertintervjuude küsimused on välja toodud lõputöö lisas 2.

Intervjuude transkribeerimisel kasutas autor Tallinna Ülikooli veebipõhist kõnetuvastussüsteemi. Transkribeerimisel on kasutatud tehnoloogiat ja mudeleid, mis on loodud TTÜ Küberneetika Instituudi foneetika- ja kõnetehnoloogia laboris (Alumäe et al., 2018). Intervjuude transkribeerimine on vajalik, kuna selle abil on võimalik kergemini leida intervjuu tähtsaid aspekte, mille koha pealt võivad helisalvestised hakkida või hoopiski kaduda (Laherand 2010, p. 279). Pärast algset transkribeerimist kontrollis töö autor tekstimaterjalid üle ning parandas transkribeerimise protsessis tekkinud vead.

Teksti analüüsid kasutatakse suunatud sisuanalüüsi, kuna Flick (2006, p. 296 ref Laherand, 2010, p. 285) on kirjutanud, et kategooriate loomine võimaldab autoril teksti mahtu vähendada, mis lihtsustab tekstianalüüsi. Töö autor kasutab teksti töötlemisel ja kodeerimisel suunatud sisuanalüüsi põhimõtet, mis annab töö autoril võimaluse kodeerida uurimisküsimustele tuginedes (Kalmus, et al., 2015). Lisaks võimaldab suunatud sisuanalüüs töö autoril luua kategooriaid olemasoleva teooria abil, mille toetusel kodeeritakse ka intervjueritavate vastused. Juhul kui ilmneb loodud koodidega ja kategooriatega mittevastavuses olevat materjali, siis luuakse uued sobivad koodid.

(Laherand, 2010, lk 294) Andmeanalüüsi kategooriate ning koodide tabel on välja toodud lõputöö lisa 3.

Andmete dokumenteerimisel ning intervjuude salvestamisel kasutatakse vestluste käigus mobiiltelefoni Samsung S8 mobiilirakendust „Helisalvesti“ ning vajadusel fikseeritakse tähelepanuväärsed mõtted kirjalikult. Lahemere (2010, pp. 271-271) on kirjutanud, et intervjuude salvestamine helisalvestiste abil annab võimaluse vestlust tulevikus paremini analüüsida kui intervjuu käigus käsitsi märkmete tegemine. Lisaks on Flick (2006, pp. 288–289 ref Laherand, 2010, pp. 277-278) leidnud, et intervjuude puhul annab olukorrast parema vaate dokumenteerimislehtede koostamine, kuhu fikseeritakse informatsioon intervjuueeritavate kohta, nagu näiteks intervjuueeritava elukutse ning kaua on isik sellel alal töötanud. Samuti kajastatakse dokumenteerimislehtedel andmed intervjuu toimumisaja, paiga, kestuse kohta ning vajadusel ka muud tähelepanekud. Ekspertintervjuude tunnuste dokumenteerimisleht on välja toodud lõputöö lisa 4.

2.2. Ekspertintervjuude analüüsi tulemused

Lõputöö raames viidi läbi poolstruktureeritud ekspertintervjuu, mille eesmärgiks oli püstitatud uurimisküsimustele vastuste leidmine. Ekspertintervjuude eesmärgiks oli valdkonna ekspertide arvamuste ja seisukohtade koondamine, saadud andmete võrdlemine, tulemuste fikseerimine ning sellest tulenevalt võimalike lahenduste väljapakkumine. Vastavalt uurimisküsimustele on töö autor loonud kategooriad, mis aitavad intervjuueeritavate vastustest koguda vajalikke andmeid (vt Tabel 1).

Tabel 1. Uurimisküsimused ja kategooriad (autori koostatud)

Uurimisküsimused	Kategooriad
Millised on peamised situatsioonid, kus naissoost korrakaitseametnike ja islami kogukondadest pärit isikute vahel võivad tekkida konfliktolukorrad?	Konfliktide tekkepõhjused
Millised on peamised suhtlemisprobleemid, mis tekivad naissoost korrakaitseametnikel, suheldes islami kogukondadest pärit klientidega?	Suhtlemisprobleemide kirjeldused

Millised on naissoost korrakaitseametnike võimalused ennast soolise diskrimineerimise ilmnemisel kehtestada?	Kehtestamise võimalused
Kuidas laiendada korrakaitseametnike teadmisi islamikogukondadest või -riikidest pärit immigrandide religioonist ja kultuurilistest eripäradest?	Teadlikkuse tõstmise võimalused

Lõputöö esimese uurimisküsimuse eesmärgiks on välja selgitada, mis olukordades võivad naiskorrakaitseametnikel tekkida islamiriikidest või -kogukondadest pärit isikutega konfliktid. Samuti tuuakse välja potentsiaalselt konfliktini viivad aspektid. Intervjuudest selgub, et pea kõik vastanutest leiavad, et ametniku sugu võib olla islamiriikidest või -kogukondadest pärit isikutele probleemiks ning seega ka võimalikuks konfliktiallikaks. Vaatamata sellele on ka vastanuid, kes arvavad, et kuigi ametniku sugu võib probleeme tekitada, siis tekib selliseid olukordi harva ning intervjuueeritavatel puudusid isiklikud kogemused, kus islamiriigist või -kogukonnast pärit meessoost klient oleks ametnike suhtes probleemne olnud just nimelt ametniku soo tõttu. Ametnikud nentisid, et negatiivsete kogemuste puudumiste põhjuseks võib suurema tõenäosusega olla nende spetsiifiline ametikoht.

Sellise kogemusega ametnikud töötavad piirivalve erialal ning suurema osa nende tööst hõlmab just välislahetustel käimine, mis tähendab, et tööd tehakse just välismaal, teiste Euroopa Liidu liikmesriikide põgenikelaagrites. Tööalaselt tegelevad ametnikud migrantide intervjuerimisega ning nende kohta informatsiooni kogumisega. Siinkohal on töö iseloom ja keskkond väga iseäralikud. Paljud kliendid, kellega ametnikud kokku puutuvad, on seal põhjusega, ning üldiselt on selleks rahvusvahelise kaitse saamine. See tähendab, et isikud on motiveeritud olema koostööaltnid ning vastama küsimustele, vaatamata sellele, mis soost ametnik neid esitab.

Teised intervjuueeritavad oskavad kas enda või kolleegi puhul välja tuua mitmeid juhtumeid, kus islamiriigist või -kogukonnast pärit meesklient on keeldunud ametnikuga koostööst, kuna tegemist oli just naisega. Põhilised kohad, kus ametnikud võivad selliste juhtumitega silmitsi seista, on lennujaamad, sadamad, patrullitöö raames ja ka kinnipidamiskeskuses.

Üheks põhiliseks võimalikuks konfliktiallikaks võib osutuda veel lisaks ametniku soole ka tema vanus. Mitmed intervjueeritavad on välja toonud aspekti, et vanemaealine naisterahvas on paljude moslemite vaates rohkem austusväärne ja seda eeldusega, et vanem naisterahvas on suurema tõenäosusega ka ema. Vastavalt islami pühakirjale peab moslem oma vanemaid austama ning seetõttu on lapsevanemad islami ühiskonnas lugupeetavamad. Selle tõttu võivad vanemaealised meessoost kliendid näha nooremaid naispolitseinikke kui ebapädevaid ametnikke.

„Ja ma arvan et, see mängib rolli olukorras, kus mees teisest kultuuriruumist suhtleb, naisametnikuga, eriti kui naine on noorem. See tähendab seda, et see mees võib anda hinnanguid, et sellel naisel tõenäoliselt ei ole peret ega lapsi. Ehk siis ta ei ole ema, sellises olukorras võib vanus igal juhul olla olulise konflikti allikaks. Kuni sinnamaani välja, et klient võib esitada küsimusi, nagu näiteks kas su mees teab, et sa siin töötad, mis su mees sellest arvab ja kas mees lubab sul töötada?“ (Int 3, 2021).

Järgmise konfliktiallikana on välja toodud ametnikes uue olukorra tõttu esile kutsutud ebakindlust ja kõhklust. Üks intervjueeritavatest on välja toonud, et kokkupuuted moslemitest klientidega ei ole Eesti Vabariigis veel nii igapäevaseks saanud kui teistes Euroopa Liidu liikmesriikides ning uue olukorra enda jaoks lahti mõtestamine võtab aega. Kiiret reageerimist vajavates olukordades võib võõra situatsiooniga kaasneda stress ja paraku ka ülereageerimine.

„Tihti kui inimesed tunnevad ebakindlust, siis ta hakkab karjuma. Seda sellepärast, et inimene läheb stressi. Sellel on väga lihtne põhjus, kui ametnik läheb stressi, siis tema häälepaelad lähevad pingeseisundisse ning ta hakkab karjuma. Aga millal see juhtub, juhtub siis, kui ma ei tea mida ma teen.“ (Int 3, 2021).

Kinnipidamiskeskuses töötavad intervjueeritavad on välja toonud, et nende puhul on konfliktikohaks olnud olukorrad, kus nad annavad kinnipeetavatele korraldusi või teevad klientide suhtes neile mittesobivaid otsuseid. Siinkohal rääkis üks intervjueeritav sellisest kogemusest:

„Oli üks kohtuistung, kus oli ka naiskohtunik ja kliendile absoluutselt ei meeldinud see, mida me teeme ja rääkis, et naisterahvad ei ole erapooletud jne. Too noormees vihastas nii

kohtuniku kui minu peale nii palju, et ta hakkas toole ruumis laiali viskama ja märatsema. Õnneks me olime eraldi ruumides, tema oli kinnipidamiskeskuses ja meie olime kohtusaalis Pärnu maanteel.“ (Int 1, 2021).

Sama ametnik meenutas ka konfliktset olukorda, mis juhtus tema töökaaslasega:

„Kõige ehedam näide, mis mulle töökaaslastest meenub on see, kus kolleeg andis konkreetselt keskuses korda rikkunud meessoost kinnipeetavale korralduse lõpetada korrarikkumine mille peale too meesterahvas ütles, et sina oled naisterahvas, mina sinu korraldustele ei allu ja süilitas selle naissoost ametniku pihta.“ (Int 2, 2021).

Probleeme võib tekitada ka ametniku välimus. Intervjueeritavad on välja toonud, et tätoveeringute suhtes on klient reageerinud pigem negatiivselt ning isegi kui klient ei väljenda ennast verbaalselt, siis kehakeelest on näha, et isik on esmase šoki tõttu vähem avatud ja see loob tõrkeid suhtlemisel. Ametnik ütles, et selliste olukordade ennetamiseks kannab ta suuremalt jaolt pikema varrukaga särke.

„Üldiselt ma lähen selliseid isikuid menetlema pika varrukaga pluusiga, sest ma üritan võimalikult vähe tekitada ise sellist olukorda, mis võiks mingit moodi konfliktini minna, isegi kui konfliktiks on lihtsalt see, et inimene lihtsalt põrnitseb mind ja mitte midagi ei räägi. Proovin mitte tekitada olukordi, mille pealt inimene lukku läheks ja hakkaks mõtlema, et selle ametnikuga ma koostööd ei tee, sest minu kultuuriruumis ei ole selline välimus okei.“ (Int 1, 2021).

Intervjueeritavad on rõhutanud, et politseitöös on äärmiselt tähtis teada võimalikke probleemi- ja konfliktikohti.

„Küsimus ei ole selles, et kas me peame konflikte vältima. Kõige tähtsam on see, et me peame teadma, mis olukorras võib see konflikt esineda.“ (Int 3, 2021).

„Me ei pea eeldama, et teatud inimrühmadega probleeme tekib, aga me peaksime olema teadlikud, et seal võivad olla teatud momendid, mis võivad probleemiks muutuda ja mitte üllatuma sellest, kui see probleem realiseerub.“ (Int 4, 2021).

Teise uurimisküsimuse puhul soovis töö autor kaardistada, kuidas võivad suhtlemisprobleemid korrakaitseametnike ja islamiriigist või -kogukonnast pärit klientide vahel esineda, kuidas nad avalduvad ja kuidas neid ära tunda (vt Tabel 2).

Tabel 2. Intervjueeritavate poolt välja toodud võimalikud suhtlemisprobleemid naiskorrakaitseametnike ja islamiriigist või -kogukonnast pärit isikute vahel. (autori koostatud)

Intervjueeritavate vastustes korduvad suhtlemisprobleemide kirjeldused		
	Suhtlemisprobleemide kirjeldus	Mainimiste arv
1.	Kliendi poolne üleolev käitumine	5
2.	Passiiv-agressiivsus	1
3.	Kliendi poolne manipulatsioon	5
4.	Ametniku ignoreerimine	6
5.	Kidakeelsus, keeldub ametnikuga rääkimast	4
6.	Ametniku jõllitamine	3
7.	Ametniku sõimamine	4
8.	Kliendi kinnine kehakeel ja silmside puudumine	6
9.	Füüsiline kontakt	2

Kliendi poolset üleolevat käitumist on intervjueeritavad kirjeldanud kui ülbitsemist ja naisametniku suhtes temast üle rääkimist.

„Kehakeel näitab hästi palju, inimene võtab kindla hoiaku, paneb käed risti või vaatab sind ülalt alla, hindab sind. Silmside- inimene ei vaata sulle näkku, ta vaatab alla. Ta keeldub sinuga rääkimast ja ütleb sulle kohe, et otsi mulle mees, otsi mulle mees. Ta võib olla ka vait või ta räägib sinuga üleoleva tooniga. Üldiselt ta ei räägi otse sinuga, vaid räägib sinust üle ja sellist olukorda on hästi palju olnud.“ (Int 5, 2021).

Üks intervjueeritav on välja toonud, et mõningatel juhtudel ei pruugigi moslemist klient olla verbaalselt vägivaldne ega ka füüsiliselt vastupanu osutada, vaid ta väljendab ennast passiiv-agressiivselt:

„Üldiselt oleme politseiametnikena harjunud sellega, et meie korraldusi ei täideta, kuid sellega kaasneb ka tavaliselt isiku poolt pigem agressiivne hoiak ja aktiivne vastupanu. Kuid moslemid võivad osutada meie jaoks kõige raskemat vastupanu ja selleks on passiivne vastupanu ehk ma sulle liiga ei tee, aga ma sinuga koostööd ka ei tee.“ (Int 3, 2021).

Intervjueeritavate vastustest saab teha järelduse, et kliendi poolne manipulatsioon võib väljenduda inimeste puhul väga erinevalt. Mingitel juhtudel on ametnikud tõdenud, et küsimust esitades saavad nad vastuse kõigile teistele jututeemadele, aga mitte küsimusele endale. Teistel juhtudel võib manipulatsioon endas kujutada emotsionaalsust, kus klient kogu vestluse või menetlustoimingu jooksul nutab. Lisaks on kaks intervjueeritavat välja toonud, et äärmistel juhtudel võivad kliendid rõhuda oma usule ning kultuurile, lootes seeläbi kas neile negatiivsest olukorrast vabaneda või pääseda võimalikest sanktsioonidest, nagu näiteks trahvi saamine.

„Moslemite puhul nad palvetavad teatud kellaaegade tagant ja kui mina sellel ametikohal alustasin, siis kinnipeetavad hakkasid keset menetlustoiminguid palvetama, isegi kui see ei sellel ajahetkel ilmingimata kohustuslik. Mulle jäi mulje, et sellega proovisid nad ametnikke manipuleerida või rivist välja lüüa.“ (Int 1, 2021).

„Kunagi oli kinnipeetavaks võetud kaks moslemit. Neile ei sobinud, et vanglas tehti kontrollid ning nad pidid ennast seetõttu lahti riietama. Selle tagajärjena saatsid nad meile kirja, kus nad väljendasid, et usulistel põhjustel ei soovi nad ennast enam riidest lahti võtta.“ (Int 4, 2021).

Konfliktiolukordi, mis eskaleeruvad füüsilise kontakti või sunni kasutamiseni, on intervjueeritavatel vähe olnud. Kuid ühel ametnikul, kes töötab kinnipidamiskeskuses, on olnud juhtumeid, kus suhtlus kliendiga oleks võinud potentsiaalselt ohtlikuks muutuda:

„Üks kinnipeetu võttis mu õlast agressiivselt kinni. Siis ükskord on olnud nii, et mulle visati teed näkku ja riide peale. Kolmandal korral oli probleem iraanlasega. Õnneks ma olin teise politseiametnikuga koos, aga meil jäi umbes kolmkümmend sentimeetrit vahet selle isikuga, ta oli nii närvis ja ta lõi füüsiliselt väga tugevasti lauda. Ma arvan, et kui seda politseiametnikku ei oleks, siis ta oleks mind laua asemel löönud.“ (Int 9, 2021).

Kolmas uurimisküsimus käsitleb naiskorrakaitseametike võimalusi enesekehtestamiseks islamiriigist või -kogukonnast pärit isikute suhtes ning kuidas potentsiaalseid probleeme ennetada või lahendada. Intervjueeritavad on välja toonud ka enesekehtestamise võimalusi, mis puudutavad just islami kultuuri ja usku, kuid paljudel juhtudel võivad välja toodud enesekehtestamise võimalused olla abiks ka igapäevatoos.

Üks intervjueeritav on rõhunud konkreetsuse tähtsusele. Intervjueeritav arvab, et tema suhtlusstiil on välja arenenud kõikide tema kogemuste ja kokkupuudete toel. Intervjueeritav leiab, et just konkreetsus on aidanud tal ennast probleemsemate klientide suhtes kehtestada:

„Mul on selline üsna konkreetne suhtlusstiil. Ma kehtestan ennast kohe ära ja teen inimesele selgeks, mis on selle vestluse eesmärk ja ütlen kliendile kohe ära, et tal on targem koostööd teha ja mitte valetada enda andmete kohta.“ (Int 3, 2021).

Teine intervjueeritav on leidnud, et enesekehtestamise aluseks on ametniku kultuuriline pädevus ning suurt rolli mängivad just ametniku enda oskused ja teadmised:

„Minul kui politseiametnikul on selge arusaam sellest, et ametnik igas probleemis kehtestab ennast oma pädevusega ja teadmistega. Politseiametnik peab oskama olla konkreetne, range, kannatlik ja inimlik ja väga hästi teadma, miks ta teeb ühte või teist menelustoimingut.“ (Int 8, 2021).

Pea kõik intervjueeritavad on teinud tähelepanekuid viisaka ning aupakliku suhtlusviisi kohta. Tihtipeale võib isiku muuta avatumaks just ametniku poolne kaastunne rasketes olukordades või üleüldine rahulik ja meeldiv suhtlusviis. Selle kohta on üks intervjueeritav öelnud nii:

„Ma leian, et minu töös on kõvasti kaasa aidanud konfliktide ennetamisele viisakas suhtlusstiil, ei tohi ära unustada tavapärasest inimlikkust. Ametnik peab olema neutraalne.“ (Int 6, 2021).

Samas, kui üleüldine viisakus on politseiametniku poolt elementaarseks suhtlusviisiks, siis üks intervjueeritavatest on rõhunud, et viisakust ei tohi segi ajada alandlikkusega, mis võib panna ametniku olukorda, kus klient võib seda ära kasutada ning ametnikku manipuleerida:

„Naistevastase diskriminatsiooni küsimuses ning olukorras, kus naine esindab mitte ennast, vaid mingit institutsiooni, peab ametnik ennast igal juhul kehtestama. Kehtestamise puhul on tähtis mõista, et viisakusel ja alandlikkusel on väga suur vahe. Väga oluline moment on see, et me ei saa kõike kirjutada kogu aeg kultuurierinevuste arvele ning vahepeal võib klient olla lihtsalt pahatahtlik.“ (Int 3, 2021).

Üheks tähtsaks aspektiks on ametnikud välja toonud koostöö tõlgiga. Siinkohal on rõhutatud, et kui tõlgiks on meesterahvas, kes on pärit sarnasest kultuuriruumist kui klient, siis tõlgi abil on palju kergem kõhklev klient koostööaltimaks muuta:

„Hea läbisaamine tõlkidega, kellega me siin koostööd teeme on hästi oluline ja kui see klient näeb enda kultuuriruumist tõlki suhtlemas minuga hästi viisakalt ja lugupidamisega, tahes tahtmata hakkab klient mind ametnikuna aktsepteerima, sest tema kultuuriruumi inimene peab mind usaldusväärseks ja lugupeetavaks.“ (Int 7, 2021).

Tõlgi kasutamine võib olla suurepäraseks võimaluseks, kuidas muuta islamiriigist või -kogukonnast pärit klient avatumaks ja koostööaltimaks. Islamiriigist või -kogukonnast pärit tõlk teab ja mõistab seda kultuuri ning saab ametnikule jagada väärtuslikke teadmisi ja andmeid islami kultuuri ja usu kohta. Üks intervjuueeritavatest on toonud enda tööst näite, kus tõlk jagas talle uusi teadmisi:

„Kuna islamimaades on palvetamine väga tähtis, siis on üks tõlk soovitanud täpsete kellaegade asemel küsida kas mingi sündmus juhtus enne või pärast mingil kindlal ajaperioodil palvetamist? Küsimuse seostamine nende palvetamise momentidega aitab isikul sündmuse kronoloogiliselt järjestada. Olen tähele pannud, et mõnikord moslemid ei tea enda sünnikuupäeva, see ei ole neile otseselt oluline. Sellisel juhul saab isikule seost luua tema päritoluriigi suurte sündmustega ja nii vähemalt aasta või kuu teada saada.“ (Int 2, 2021).

Mitmed intervjuueeritavad on välja toonud, et tõlgiga hea koostöö puudumine võib samuti osutada probleemkohaks. Ühel juhul on miinuseks kui ametnikul puuduvad kogemused tõlgi kasutamisel, ning see muudab suhtluse konarlikuks. Kuigi tõlgi sugu võib mõningatel juhtudel osutada probleemiks, siis paljud intervjuueeritavad on leidnud, et üldjuhul nähakse tõlki kui abistavat isikut. Sellegipoolest on intervjuueeritavad öelnud, et mõningatel juhtudel

võib ka tõlgi sugu menetlustoimingu läbiviimisele pärssivalt mõjuda ning sellisel juhul on võimalikuks lahenduseks välja pakutud digitaalsed võimalus, nagu tõlkimine interneti või telefoni teel.

Haritus ja teadlikkus on võtmeks, mille abil ametnik saab edukalt oma töökohustusi täita ja kehtestada ennast probleemsete klientide suhtes. Neljanda uurimisküsimuse eesmärgiks oli leida võimalused, kuidas saab suurendada ametnike teadlikkust islamiusu ja islami kultuuri kohta.

Kirjalikele materjalidele ja juhiste eelistavad kõik intervjueeritavad koolitusi ja seminare. Konsensusliku arvamusega on leitud, et politseiametnike töömaht on niigi suur ning on raske sinna vahele mahutada kirjaliku materjaliga tutvumise. Enne pandeemiat viidi läbi koolitusi keskmiselt kord aastas ning see oli vastanud ametnik jaoks positiivne, kuna see võimaldas mälu iga aastast värskendada ning vajadusel käsitleda ka uusi teemasid. Siamaani on koolituste raames analüüsitud mitmeid kaasuseid elust enesest ning selline formaat on intervjueeritavate arvates ka kõige kasulikum olnud.

Kui intervjueeritavalt küsiti, mis koolituste raames saadud teadmised on töös abiks olnud, siis mainiti, et hea on teada islami kultuuri viisakusväljendeid ja tavasid. Juhul kui on töös vaja kasutada koerajuhtide abi, siis on kasulik teada, et koera peetakse islami kultuuris rämpseks loomaks ning üldiselt ei tolereerita koerte kohalolu kodudes ning selle fakti teadmisel saab ametnik juba ennetavalt seletada isikule miks koera kasutamine mingis olukorras on hädavajalik või leida hoopis teist lahendust olukorrale. Samuti on mitmete ametnike poolt mainitud ehete tähtsust islami kultuuris ning rõhku asetati just sõrmustele. Iseloomulikud sõrmused võivad olla üheks indikaatoriks, et tegemist võib olla moslemiga ning nende mainimine võib olla ka üheks võimaluseks isik avada ning koostööle suunata.

2.3. Juhtumiuuring

Juhtumi kirjeldus on välja toodud lõputöö lisa 1.

Paljud ametnikud leidsid, et kliendi käitumist võis sellises olukorras esile kutsuda tõsiasi, et menetlustoimingut läbiviivateks ametnikeks on naisterahvad. Kuid üks intervjueeritavatest on välja toonud, et isiku hämming võis tekkida tema jaoks uue ja harjumatu olukorra tõttu:

„Siin olukorras, kui sul on kliendiks moslem ja tal istuvad menetlustoimingu ajal vastas naised, see on tema jaoks situatsioon that never occurs, never. Selline asi lihtsalt ei ole tema riigis võimalik.“ (Int 3, 2021).

Sarnast aspekti on rõhutanud ka teine intervjueeritav, kes on välja toonud, et isiku suhtumist naistesse ja naiskorrakaitseametnikesse on reguleeritud keskkonna poolt, milles ta on üles kasvanud. Islamiriigid ja -kogukonnad on erinevad ning nendes valitsevad traditsioonid ja tavad on vastavalt regioonile varieeruvad. Niisamuti mõjutavad isikut ka tema enda kogemused euroopaliku või lääneliku kultuuriruumi osas.

Üks ametnikest arvas, et kuigi sugu võis olla selle juhtumi puhul probleemkohaks, siis on võimalik, et sarnaste juhtumite puhul, kus ametnikud kannavad tööd tehes politseivormi võib see mõningatel juhtudel kliendile negatiivselt mõjuda:

„Olin Soome Vantaa lennujaamas ja ükskord oli vaja üle kuulata üks moslem. Seal lennujaamas asuvad ülekuulamisruumid all keldrikorrustel ja kui proovisime isikuga sinna minna, siis hakkas ta karjuma, protestima ja keeldus alla minemast. Tol hetkel tõlki seal ei olnud ning me ei saanud aru, milles oli probleem. Ootasime tõlki ning tema kohale jõudes saime teada, et kliendi päritoluriigis, kui mundrikandjad viivad su kusagile nõ koopasse, siis suurema tõenäosusega sa enam elusalt ei naase.“ (Int 7, 2021).

Teine ametnik on sarnasel arvamusel, et kuigi soolist diskriminatsiooni ei saa välistada, siis selle juhtumi puhul võis rolli mängida ka isiku enda iseloom ja varasemad kogemused:

„Inimene võib ise ollagi napolisõnaline või tunneb ta oma teo tõttu häbi. Siinkohal võis ta olla ka lihtsalt juba menetlustoimingu ajal väsinud ja ei jõudnud pikemalt rääkida. Lisan, et isik võib olla ka madalama haridustasemega, mille tõttu ta lihtsalt ei osanud küsimustele vastata.“ (Int 8, 2021).

Juhul, kui politseitöö käigus satub kliendiks islamiriigist või -kogukonnast pärit moslem, siis suhtlemisstrateegiat kavandades peab arvesse võtma isiku võimalikku arvamust naispolitseinike suhtes ja ka mis eesmärki soovivad politseiametnikud saavutada.

„See väga paljuski sõltub sellest, mis on meie eesmärk ja mis infot me soovime saada. Siin tuleb arvestada, et kui politsei tunneb antud olukorra vastu huvi, siis peab edasist suhtlustaktikat kavandama sellele tuginedes.“ (Int 4, 2021).

Mitme ametniku poolt on üheks võimalikuks lahenduseks välja pakutud naiskorrakaitseametniku asendamist menetlustoimingut läbiviimisel meesametnikuga:

„Meil on töökohustus leida lahendused probleemidele, aga kui inimene keeldub ametnikuga rääkimast, näiteks tema soo tõttu, siis ei jää muud üle, ta peab leidma lahenduse. Üheks selliseks lahenduseks on meeskolleegi kutsumine.“ (Int 5, 2021).

Kuigi meesametniku kasutamine on mitmete intervjueeritavate poolt pakutud lahenduseks, siis on lisatud, et seda on mõistlik teha ainult kindlatel juhtudel. Kui politseiametniku eesmärgiks on isikult tähtsa informatsiooni saamine, siis võib eeldada, et moslemi ja naiskorrakaitseametnike vahel võib konflikt tekkida ning olles teadlikud konflikti tekke võimalikkusest saab, kliendiga suhelda kas vanemaealine naisametnik või meesametnik. Samas ei ole see paljudel juhtudel võimalik ning teisest vaatest on intervjueeritavad lisanud, et olles Eesti Vabariigis, on kõigil siinviibijatel kohustus järgida siinse riigi seadusandlust, mis ei erista politseinike vastavalt soole. Seega kuigi mingitel juhtudel on võimalik ja ka kasulik kasutada meesametnikke islamiriigist või -kogukonnast pärit isikuga suhtlemisel, siis intervjueeritavad on suuremalt jaolt ühisel arvamusel, et kõiki kliente peab kohtlema võrdselt ning massiline erandite tegemine ei ole aktsepteeritav.

„Kui naisterahvas on natukene juba läbi kogenud sellist asja, siis ta teab juba, mis hoiakut võtta. Ta ütleb poliitiliselt korrektselt kliendile arusaadavas keeles, et vastavalt Eesti Vabariigi seadustele võivad naised olla politseinikud, mina täidan oma kohustusi ja te peate austama meie reegleid. Enesekehtestamine oleneb täiesti inimesest, kui ta on läbi elanud seda olukorda, siis ta oskab ka ennast kehtestada.“ (Int 5, 2021).

Sama on arvanud ka järgmine intervjueeritav:

„Kui rääkida enesekehtestamisest, siis kindlasti üks asi, mis on siin aastate jooksul, muutunud, me ametnikena peame olema teadlikumad nendest alustest, mille alusel me tegutseme. Peab seda seaduse poolt nagu paremini tundma, seda põhjendama, aga teine asi ongi see, et kui nagu ennast kehtestada, siis ongi, meil on sellised seadused. Ja see, Seega tundub üleüldiselt nagu selle üldiselt toimivad noh, kas või seesama näide, et meil ei esita teine inimene ja teise nii-öelda täieõigusliku inimese eest avaldustega, andke talle nagu mingisugune dokument. Et noh, inimene ise avaldab, eks ole, see on lihtsalt nii, nagu meil n eed asjad käivad.“ (Int 4, 2021).

2.4. Järeldused ja ettepanekud

Teoreetiliste allikate analüüsist selgub, et moslemite poolne suhtumine naistesse toetub läbi aegade kujunenud stereotüüpidele ning soorollidele. Moslemi naistel on islami kultuuris välja kujunenud kindel koht ning ülesanded. Chesler (2010, p. 6) on välja toonud, et kuigi Euroopa moslemite kogukondades võivad mehed ilma igasuguste tagajärgedeta elada vastavalt vastuvõtva riigi kommetele, siis naiste kanda on jäetud kõik kultuurilised ning isegi arhailised kombes. Migreerudes Euroopa Liidu liikmesriikidesse võivad migrantidel olla negatiivsed eelarvamused vastuvõtva riigi elanike kommete ning naiste rolli suhtes läänemaailmas, mis võivad kulmineeruda konfliktini.

Sama väidab Voldi (1998, p. 191), kes leiab, et kui ühiskonnas on subkultuur ning dominantne kultuur ning kultuuride vahel valitsevad erinevad arusaamad ja harjumused, võivad need tekitada dominantse ja subkultuuri elanike vahel konflikte. Ekspertintervjuu tulemused näitavad, et sellised konfliktid võivad avalduda ka politseitöös, kus kliendid keelduvad koostööst, kuna nad ei ole varasemalt naiskorraaitseametnikega kokku puutunud. Vähesed või ka olematud kokkupuuted naiskorraaitseametnikega võivad tekitada probleeme, kuid mitmed intervjuueeritavad on välja toonud, et paljudel juhtudel on konfliktide põhjuseks hoopis klientide üleüldine negatiivne suhtumine naistesse või isikute veendumus, et naised ei tohiks politseiametit pidada.

Intervjuude käigus leidis kinnitust Pippa (et.al., 2012, pp. 14-15) uuringus välja toodud statistika, et migreerunud moslemid on konservatiivsemad kui vastuvõtva riigi elanikud.

Ekspertintervjuude käigus tuli see aspekt välja ametnike riietuse põhised. Nimelt leidsid mitmed vastanud, et kuigi riigiasutuses töötamine nõuab juba iseenesest konservatiivsemat riietust, siis teades, et kliendiks on moslem eelistati kanda pikkade varrukatega särke ja pükse. Ametnikud arvasid, et konservatiivsem riietus võib ära hoida olukordi, kus moslemitest klientidel võib koheselt tekkida naiskorraaitseametniku suhtes negatiivne vaade. Üks ekspert mainis, et varasematel kokkupuudetel moslemitest klientidega on tema kädel olevad tätoveeringud mõjunud kliendile šokeerivalt ning negatiivselt ja see on suhtlusele mõjunud takistavalt. Seetõttu eelistavad naiskorraaitseametnikud moslemist klientidega suheldes kanda pikkade käistega särke ning pükse.

Bolton (2006, p. 54) on välja toonud, et kõige tavalisemad aspektid, mis viitavad suhtlemisprobleemidele on silmside puudumine ning kinnine kehakeel. Intervjueeritavatest mainisid samu probleeme 6 eksperti. Teisteks tihti mainitud suhtlemisprobleemideks on kliendi poolne üleolev käitumine, ametniku ignoreerimine, söimamine kui ka üleliigne ametniku jõllitamine.

Kultuuriministeriumi Eesti ühiskonna integratsiooni monitooringu (Kultuuriministerium, 2017, lk 4) ning ekspertintervjuude põhjal on autor teinud järelduse, et üheks probleemkohaks politseiametnike ja välisriikidest pärit isikute vahel võib olla usalduse puudumine korraaitseorganite suhtes. Sellise umbusalduse allikaks võivad olla halvad kogemused isiku päritoluriigi korraaitseorganitega, kuid umbusaldust võivad tingida ka negatiivsed kogemused Eesti või muu läänemaailma riigi politsei või muude riigiametnikega. Intervjueeritavate vastustest selgub, et Eesti Vabariigis ei ole hetkel kontakt moslemite ja politsei vahel igapäevane. Mitmed intervjueeritavad on lisaks rõhutanud, et see probleem võib tuleneda ametnike endi teadmatuses islamiusu ning islami kultuuri osas. Juhul kui isik ei saa potentsiaalselt probleemses olukorras tugineda varasematele kogemustele või teadmistele, siis võib see ametniku muuta ebakindlaks. Selle tagajärjeks võib olla ametniku poolne kõhklus või ka ülereageerimine olukordades, mis puudutavad moslemitest kliente.

Najafbagy (2008, p. 147) väidab, et teadlikkus nii enda kui ka teise isiku kultuurilistest eripäradest ning ka heatahtlikkus, ausus ja austus aitavad ära hoida võimalikke kokkupõrkeid teisest kultuurist pärit isikuga. Samal seisukohal on pea kõik intervjueeritavad, kes leidsid,

et suurt rolli konfliktide ennetamisel mängib ametnike endi poolne viisakas ja rahulik suhtlusviis. Samuti on kõik vastanud ametnikud asetanud rõhku teadmistele teisest kultuurist, mis aitavad ametnikel tuvastada võimalikke konfliktikohti ning neid ennetada või kasutada, et isik koostööle mõjutada.

Vastanud eksperdid leidsid, et kõiki kliente peab kohtlema võrdselt vaatamata sellele, mis usku isik praktiseerib. Seda arvestades peab ametnik silmas pidama eesmärki, mida politseiametnik soovib saavutada ning ta peab suutma vastavalt sellele kohaneda. Juhul kui tegemist on menetlustoiminguga, mille raames on vajalik meessoost kliendilt informatsiooni saamine, siis saab võimalusel isikuga suhelda meessoost politseiametnik. Intervjueeritavad leidsid, et kuigi see on mingites olukordades aktsepteeritavaks kompromissiks, siis seda peaks kasutama harva ning vaid olukordades, kus muud alternatiivsed lahendused ei pruugi saavutada vajalikku eesmärki.

Pille (2000, lk 3) on kirjutanud, et politseiametnik peab valmis olema olukorra eskaleerumiseks ning vastavalt proportsionaalsuse printsiibile kasutama kliendi suhtes füüsilist jõudu. Kõik ekspertintervjuud kajastavad sarnast aspekti. Nimelt on väga tähtis, et ametnikud teaksid, mis seaduse alusel nad tegutsevad ning kuidas neil on õigus mingis olukorras toimida. Ekspertid on esile toonud, et pädev ametnik ei tohiks lasta ennast probleemsest kliendi heidutada või segadusse viia, vaid peab kasutama seadustes välja toodud võimalusi. Usust tulenevate eripärade puhul võib ametnik mingis olukorras vastutulelik olla, kuid see ei tohiks mingil juhul takistada politseil tööd teha.

Ekspertintervjuudest selgus, et üheks kriitiliseks faktoriks islamiriigist või -kogukonnast pärit isiku ja korrakaitseametnike vahel võib osutada oskuslik koostöö tõlgiga. Siinkohal võib probleemiks olla tõsiasi, et paljud noored kui ka kogenud ametnikud ei ole harjunud tõlgi kohaloluga menetlustoimingute läbiviimisel ja ka üleüldisel suhtlusel kliendiga. Tõlk võib abiks olla nii oma teadmistega moslemi kultuuri kohta, kuid ka olla üheks võimaluseks, kuidas luua kliendiga usalduslikum suhe ning seeläbi isik koostööaltimaks muuta.

Selleks, et ametnikke ette valmistada moslemite populatsiooni tõusuks Eesti Vabariigis ning kindlustada edukat väljakutsete lahendamist ning erinevate menetlustoimingute läbiviimist on autor välja toonud järgnevad ettepanekud:

- Võimaldada Sisekaitseakadeemia kadetidel õppetundide raames läbi viia menetlustoiminguid isikuga, kes räägib keelt, mida kadett ei valda ning seeläbi harjutada ning parandada koostööd tõlgiga.
- Selleks, et ametnikele luua realistlik ettekujutus võimalikest kokkupuudetest moslemitest klientidega on vaja läbi viia nii Sisekaitseakadeemia kadettide kui ka PPA ametnike seas kaasuste läbimängimist, mis puudutavad erinevaid religioone ning kultuurilisi eripärasid. Kaasuste läbimängimisel peaks keskenduma ka võimalikele probleemidele mis võivad tekkida naiskorraaitseametniku ja moslemist klientide vahel ning kuidas sellistele olukordadele reageerida.
- Andmebaasi loomine, mis oleks kättesaadav välipolitsei arvutitöökoha tarkvarast APOLLO. See annab patrullpolitseinikele võimaluse enne kui ka väljakutse teenindamisel leida vajaminev informatsioon erinevate religioonide kohta.
- Vähemalt kord aastas läbi viia koolitusi, mille raames käsitletakse politseitööga ning erinevate religioossete küsimustega seonduvaid probleeme ning analüüsitakse eelnevaid konfliktseid konfliktolukordi. Videomaterjali loomine, ning kõigile PPA ametnikele kättesaadavaks tegemine, kus kujutletakse võimalikke probleemkohti, mis võivad politseitöös esineda ning mis annab võimaluse ametnikel ära tunda kuidas võivad moslemid välja näha ning käituda.

KOKKUVÕTE

Jälgides immigratsiooni trende, on Eesti Vabariigis järgnevatel aastatel oodata kolmandate riikide kodanike osakaalu tõusu (Siseministeerium, 2020). Osa nendest isikutest on pärit islamiriikidest või -kogukondadest. Vastavalt islamiusule ning islami kultuurile võivad moslemite traditsioonid, tavad ja üldised arusaamad hoopis teistsugused olla kui need, mis on Eestis ja ülejäänud läänemaailmas normiks kujunenud. Drastiline kultuuriline erinevus võib endaga kaasa tuua päritoluriigi elanike ja immigrantide vahelisi arusaamatusi ja ka konflikte. Üheks kokkupõrke allikaks võivad osutada soolise diskrimineerimise probleemid, kus kultuuriliste eripärade tõttu võivad islamiriikidest või -kogukondadest pärit isikud naistesse negatiivselt suhtuda. Selline tõsiasi võib ka korrakaitse vaatepunktist esile kutsuda probleeme naiskorrakaitseametnike ja islamiriikidest või -kogukondadest isikute vahel.

Teema aktuaalsust rõhutavad mitmed siseriiklikud arengukavad, uuringud ja analüüsid. Samuti ka Euroopa Liidu toimimise artiklid ja arengukavad. Teema on ka arutluses rahvusvahelistes uuringutes, mis käsitlevad nii soolist võrdõiguslikkust kui ka moslemite olukorda Euroopa Liidus ning sellega kaasnedavad võivad probleeme ning võimalikke lahendusi. Töö on uudne, kuna teadaolevalt autorile ei ole seni sarnase teema kohta uurimistööd läbi viidud.

Lõputöö eesmärgiks on leida võimalused, kuidas parandada naiskorrakaitseametnike ja islamikogukondadest või -riikidest pärit klientide omavahelist suhtlust. Eesmärgi saavutamiseks on töö autor püstitanud 3 uurimisülesannet.

Esimeseks uurimisülesandeks on teoreetiliste allikate analüüsimise kaudu selgitada välja islamiriikidest või -kogukondadest pärit isikute suhtumist naissoost isikutesse ning saada ülevaade Euroopa Liidu liikmesriikides elavate moslemite hetkeolukorrast. Tööst selgub, et Koraani põhiseis ei ole naised ja mehed samasugused, kuid samas nad on võrdväärsed. Miks ei ole, siis sellist mõtteviisi paljudes islamiriikides omaks võetud? Kuigi rolli mängis ka araabiamaade sõjakas ajalugu, siis enne Koraani teket valitses islamiriikides patriarhaalne maailmavaade ning seetõttu tõlgendatigi Koraani just mehelikust vaatepunktist. Seega ei ole probleemiks niivõrd islamiusk, vaid selle poolt reguleeritud islami kultuur. Tänapäeval on olukord paljuski paranenud, kuid on ikka riike, kus naisi peetakse mehega võrreldes

alamateks. Naiste olukorda islamiriikides raskendavad ka lähisuhtevägivalla probleemid ning ametnikud, kes ei pruugi abi vajavat ohvrit ära tunda. Füüsiline vägivald on tihtipeale põhiliseks meetmeks, kuidas naist abikaasa või pereliikmete poolt distsiplineeritakse, kuid raskematel juhtudel võivad naised langeda autapmiste ohvriteks.

Kõige suuremate moslemite kogukondadega Euroopa riigid on Prantsusmaa, Saksamaa ja Ühendkuningriik. Kuna paljud moslemid ei plaaninud Euroopasse pikemaks ajaks kolida, siis rahulduti odavast majutusest, mis asus nende sõprade, perekonna ja tuttavate lähedal. Selline massiline kogunemine tekitas Euroopa riikidesse suured moslemikogukonnad, mida kutsutakse ka getodeks. Üks probleem, mis võib ühiskonnas, kus on nii dominantne kui ka subkultuur, ilmsiks tulla on erinevatest väärtushinnangutest ja arusaamadest tulenevad kokkupõrked ja konfliktid. Sarnaseid konflikte võivad esile kutsuda ka tõsiasi, et paljud mosleminoored Euroopas eksisteerivad kahe kultuuri vahel, millest kumbki ei võta teda täielikult omaks. Sellistel juhtudel võivad noored pöörduda identiteedi leidmiseks vägivalla või terrorismi poole.

Teiseks uurimisülesandeks on analüüsida intervjueeritavate vastuseid ning hinnanguid sellele, kuidas saaksid naiskorrakaitseametnikud probleemseid olukordi efektiivsemalt lahendada ja ennast kehtestada. Põhiliseks konfliktiennetamise meetmeks on intervjueeritavate poolt välja toodud ametnike kultuuriline pädevuse laiendamist ehk teadmine, mis faktorid võivad potentsiaalselt konflikti tekitada. Nendeks võivad osutada nii ametniku sugu, vanus, välimus, teadmatus kui ka ametniku enda ebakindlus suheldes teisest kultuuriruumist pärit isikuga või hoopiski oskamatu koostöö tõlgiga. Konflikti tekkimisel võivad isikutel avalduda suhtlemisprobleemid erinevalt. Vastavalt ametnike kogemustele on kõige rohkem mainitud kliendi poolset üleolevat käitumist, manipulatsiooni, ametniku ignoreerimist, ametniku jõllitamist, ametniku sõimamist, kinnist kehakeel ja silmside puudumist, kidakeelsust ning harvematel juhtudel ka füüsilist kontakti või vägivaldsust. Kõige iseloomulikumaks väljatoodud suhtlemisprobleemiks on ühe intervjueeritava poolt välja toodud kliendi poolne passiiv-agressiivsus. Nimelt klienti ei pruugi füüsiliselt ega ka verbaalselt vastuhakku osutada, kuid samas ta ei ole ka koostöövalmis. Intervjueeritav leidis, et sellised olukorrad võivad politseiametnikule kõige raskemaks osutada. Sellistel juhtudel

ei tohi politseiametnik karta reageerida ning rakendada olukorrale seadustele vastav lahendus.

Kolmandaks uurimisülesandeks on sünteesida teooriat ja intervjuude tulemusi ning teha järeldusi ja pakkuda lahendusi. Lõputöö raames on pakutud välja neli aspekti, mille arendamine võib kaasa aidata suhtlemisprobleemide leevendamisele naiskorrakaitseametnike ja islamiriikidest või -kogukondadest pärit isikute vahel. Nendeks on koostöö harjutamine tõlgiga, kaasuste läbimängimine, andmebaasi loomine patrullpolitseinikele ja koolituste pakkumine ja õppevideote loomine.

SUMMARY

The topic of the dissertation is "Possible communication problems with persons from an Islamic state or community from the perspective of Estonian law enforcement officers". The thesis consists of 52 pages. The thesis is written in Estonian and in which 58 sources were used. The aim of the dissertation is to find ways to solve situations where communication between female law enforcement officials and clients from Islamic countries or communities is hindered or complicated by problems arising from cultural differences. The thesis consists of two chapters. The first chapter provides a theoretical overview of the attitudes of women from Islamic countries or communities towards women and the current situation of Muslims living in the Member States of the European Union. The research strategy of the empirical study is a case study, the data collection methods are semi-structured interviews, the sample of which includes experts. Based on theoretical sources and analysis of expert interviews, the author identified possible conflicts between Muslims and women law enforcement officers and proposed solutions to prevent possible problem situations.

VIIDATUD ALLIKATE LOETELU

Ahmad, N., 2012. Modern Debate on the Socio-Political Rights of Muslim Women. *Asia-Pacific Journal on Human Rights and the Law*, 13(1), pp. 42-64.

AlBader, F., 2020. Cultural Oppression Disguised as Religious Obligation: A Fatal Misrepresentation to the Advancement of Muslim Women's Rights in the Context of the So-Called Honor Killings. *Asian Pacific American Law Journal*, 24(1), p. 1-15.

Allport, G., 1966. *The Nature of Prejudice*. 4th ed. United States of America: Addison-Wesley.

Alumäe, T., Tilk, O. & Asadullah., 2018. *Advanced Rich Transcription System for Estonian Speech*. Baltic HLT.

Avruch, K. & Black, P., 1991. The Culture Question and Conflict Resolution. *Peace & Change*, 16(1), pp. 22-45.

Bolton, R., 2006. *Igapäevaoskused*. 3. Trükk. Tartu: Väike Vanker.

Chesler, P., 2009. Are Honor Killings Simply Domestic Violence? *Middle East Quarterly*, 16(2), pp. 61-69.

Chesler, P., 2010. Worldwide Trends in Honor Killings. *Middle East Quarterly*, 17(2), pp. 3-11.

Denzin, N.-K. & Lincoln, Y.-S., 2017. *The SAGE Handbook of Qualitative Research*. 5. trükk. London: SAGE Publications.

Dogan, R., 2013. Honour Killings in the UK Communities: Adherence to Tradition and Resistance to Change. *Journal of Muslim Minority Affairs*, 33(3), p. 401-417.

Eesti õigekeelsussõnaraamat ÕS, 2018. *Geto*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.eki.ee/dict/qs/index.cgi?Q=geto&F=M> [Kasutatud 01. 04. 2021].

Eesti õigekeelsussõnaraamat ÕS, 2018. *Koraan*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.eki.ee/dict/qs/index.cgi?Q=koraan&F=M> [Kasutatud 01. 04. 2021].

- Eesti õigekeelsussõnaraamat ÕS, 2018. *Šariaat*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.eki.ee/dict/qs/index.cgi?Q=%C5%A1ariaat&F=M> [Kasutatud 01. 04. 2021].
- Eisler, R., Miller, P. & Hersen, M., 1973. Components of Assertive Behavior. *Journal of Clinical Psychology*, 29(3), pp. 295-299.
- Euroopa Liidu Kohus, 2020. *Euroopa kohus ja võrdne kohtlemine*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2020-10/qd-02-20-588-et-n.pdf> [Kasutatud 02.05.2021].
- Euroopa Liidu leping, 2012. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=celex%3A12012E%2FTXT> [Kasutatud 06.10.2020].
- Feldner, Y., 2000. 'Honor' Murders-Why the Perps Get off Easy. *Middle East Quarterly*, 7(4), pp. 41-50.
- Fernandez, S., 2009. The Crusade Over the Bodies of Women. *Patterns of Prejudice*, 43(3-4), pp. 269-286.
- Flick, U., 2009. *An Introduction to Qualitative Research*. 4th ed. London: Sage Publications.
- Hadjar, A., Schiefer, D., Boehnke, K., Frindte, W. and Geschke, D., 2019. Devoutness to Islam and the Attitudinal Acceptance of Political Violence Among Young Muslims in Germany. *Political Psychology*, 40(2), pp. 205-222.
- Hirsjärvi, S., Remes, P., Sajavaara, P., 2010. *Uuri ja kirjuta*. Tallinn: Medicina.
- Hunter, S., 2002. *Islam, Europe's second religion: The New Social, Cultural, and Political Landscape*. Westport, CT: Praeger.
- Kahf, M., 1999. *Western Representation of Muslim Woman*. 1st ed. Austin: University of Texas Press.
- Kallas, K. & Kaldur, K., 2011. *Eestis rahvusvahelise kaitse saanud isikute hetkeolukord ning integreeritus Eesti ühiskonda*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://www.siseministeerium.ee/sites/default/files/dokumendid/Uuringud/Kodakondsus_ja_r2nne/2011_eestis_rahvusvahelise_kaitse_saanud_isikute_olukord_ja_integreeritus.pdf [Kasutatud 23.01.2021].

- Kalmus, V., Masso, A. & Linno, M., 2015. *Kvalitatiivne sisuanalüüs*. [Võrgumaterjal]
 Leitav: <http://samm.ut.ee/kvalitatiivne-sisuanalyys> [Kasutatud 03.04. 2021].
- Korteweg, A. & Yurdakul, G., 2009. Islam, Gender, and Immigrant Integration: Boundary Drawing in Discourses on Honour Killing in the Netherlands and Germany. *Ethnic and Racial Studies*, 32(2), p. 218-238.
- Kultuuriministeerium, 2017. *Eesti ühiskonna integratsiooni monitooring 2017*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.kul.ee/sites/kulminn/files/eim2017.pdf> [Kasutatud 23.01.2021].
- Lahemere, M.-L., 2010. *Kvalitatiivne uurimisviis*. 2.trükk. Tallinn: Sulesepp.
- Leiken, R., 2011. *Europe's angry Muslims: The Revolt of The Second Generation*. New York: Oxford University Press.
- Lepa, E., 2016. Eesti islamikogukonna dünaamika: senine arengulugu ja praegune olukord. *Usuteaduslik Ajakiri*, 70(2), lk 74-161.
- Lexico, 2021. *Western world*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://www.lexico.com/definition/western_world [Kasutatud 01. 04. 2021].
- Merriam-Webster, 2021. *Honor killing*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/honor%20killing> [Kasutatud 01. 04. 2021].
- Mihelson, H., 2017. Kohus mõistis oma naise süüdanud süürlase pikaks ajaks vangi. *Postimees*, [Võrgumaterjal] Leitav: <https://leht.postimees.ee/4252857/kohus-moistis-omaise-suudanud-suurlase-pikaks-ajaks-vangi> [Kasutatud 02.01.2017].
- Mir-Hosseini, Z., 2006. Muslim Women's Quest for Equality: Between Islamic Law and Feminism. *Critical Inquiry*, 32(4), pp. 629-645.
- Mironenko, I.A., Sorokin, P.S., 2018. Seeking for the Definition of "Culture": Current Concerns and their Implications. A Comment on Gustav Jahoda's Article "Critical Reflections on some Recent Definitions of "Culture"". *Integrative Psychological & Behavioral Science*. 52(2), pp. 331-340.

- Najafbagy, R., 2008. Problems of Effective Cross-Cultural Communication and Conflict Resolution. *Palestine-Israel Journal of Politics, Economics & Culture*, 15/16(4/1), pp. 146-150.
- Nicolau, I., 2014. Women's Rights in Islam. *Contemporary Readings in Law & Social Justice*, 6(1), p. 711-720.
- Niiberg, T. & Urva, T., 2009. *Enesekehtestamine - Ei või Jah?*. Tartu: Atlex.
- Norris, H.-T., 2005. Islam and Qur'anic Studies in the Baltic Region: The Contribution of the Baltic Tatars amid the Growing Inter-ethnic Muslim Communities of Belarus, Estonia, Latvia, Lithuania and Poland. *Journal of Qur'anic Studies*, 7(1), pp. 113-121.
- Nwabuzo, O. & Schaefer, L., 2016. *Racism and Discrimination in The Context of Migration in Europe: ENAR Shadow Report 2015-2016*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://www.enar-eu.org/IMG/pdf/shadowreport_2015x2016_long_low_res.pdf [Kasutatud 13.01.2021].
- Oyewumi, O., 2003. *African Women and Feminism: Reflecting on the Politics of Sisterhood*. New Jersey: Africa World Press.
- Pew Research Center, 2017. *Europe's Growing Muslim Population*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.pewforum.org/2017/11/29/europes-growing-muslim-population/> [Kasutatud 13.01.2021].
- Pew Research Center, 2006. *The Great Divide: How Westerners and Muslims View Each Other*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.pewresearch.org/global/2006/06/22/the-great-divide-how-westerners-and-muslims-view-each-other/> [Kasutatud 23.01.2021].
- Pieri, Z.-P., Woodward, M., Yahya, M., Rohmaniyah, I. & Hassan, I., 2013. Commanding Good and Prohibiting Evil in Contemporary Islam: Cases From Britain, Nigeria, and Southeast Asia. *Contemporary Islam*, 8(1), p. 37–55.
- Pille, A., 2000. *Politseitaktika ja Politseioperatsioonide korraldamine*. Tallinn: Sisekaitseakadeemia.
- Sharma, R.-N., 1970. *Principles of Sociology*. India: Asia Publishing House.

Siseministeerium, 2020. *Ränne*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.siseministeerium.ee/et/eesmark-tegevused/ranne> [Kasutatud 13.01.2021].

Soolise võrdõiguslikkuse seadus (2019) RT I, 10.01.2019, 19.

Sotsiaalministeerium, 2016. *Heaolu arengukava 2016–2023*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.sm.ee/et/heaolu-arengukava-2016-2023> [Kasutatud 13.01.2021].

Suad, J. toim., 2005. *Encyclopedia of Women & Islamic Cultures volume II Family, Law and Politics*. Leiden, Boston: Brill.

Statista, 2016. *Estimated Muslim populations in European countries as of 2016*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.statista.com/statistics/868409/muslim-populations-in-european-countries/> [Kasutatud 05.03.2021].

Vold, G., Bernard, T. & Snipes, J., 1998. *Theoretical criminology*. 4th ed. Oxford: Oxford University Press.

Wadud, A., 1999. *QUR'AN AND WOMAN: Rereading the Sacred Text from a Woman's Perspective*. New York: Oxford University Press.

Western, D.-J., 2008. Islamic "Purse Strings": The Key to the Amelioration of Women's Legal Rights in the Middle East. *Air Force Law Review*, 61, pp. 79-147.

Õunapuu, L., 2012. *Valimid kvantitatiivsetes ja kvalitatiivsetes uurimustes*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/27764/index.html> [Kasutatud 22.01.2021].

Õunapuu, L., 2014. *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes*. Tallinn: Tartu Ülikool.

Yin, R., 2003. *Case Study Research*. 3rd ed. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.

Lisa 1. Juhtumi kirjeldus

Eesti Vabariiki sisenes ebaseaduslikult ühest islami riigist pärit meesterahvas. Menetluse käigus viidi läbi isiku ülekuulamine, milles osales kolm naist- uuriija (vanema ealine eestlanna), jälitaja (noorem eestlanna), tõlk (pärit ühest islami riigist).

Sündmus leidis aset 7 aastat tagasi.

Ülekuulatav aktsepteeris tõlki, kuid üksnes vahendina ning isegi kui tegemist oli samast kultuuriruumist tulnud isikutega ei tekkinud nende vahel humaanset kontakti.

Kuigi ülekuulatav seda ei öelnud, siis ametnikele jäi mulje, et ülekuulatav oli hämmingus või isegi segaduses asjaolust, et teda üle kuulavateks ametnikeks on naised.

Ülekuulatav oli kidakeelne, kinnine, ei olnud koostöövalmis, ning ametnikele tundus, et isik tundis ennast nendega ühes toas olles ebamugavalt. Isik vastas küsimustele napisõnaliselt ning keeldus midagi täpsustamast või juurde lisamast.

Ametnikele jäi mulje, et selle põhjuseks on isiku poolne kultuurilistel põhjustel ametnike suhtes austuse ja lugupidamise puudumine. Kuid kuna isik ei öelnud seda otseselt välja, siis võis seda põhjustada nii üleüldine negatiivne suhtumise võimuesindajate suhtes kui ka see, et võimuesindajateks on naised.

Ülekuulajatel puudusid tol hetkel teadmised islamiusust ja islami kultuurist ning vajalikud oskused, kuidas islami kultuuriruumist pärit isikuga suhelda.

Ülekuulajad leidsid, et tol hetkel ei suutnud nad teadmiste vähesuste tõttu ennast isiku suhtes kehtestada. Ametnikud tundsid, et ülekuulamise ajal ei tekkinud ülekuulatavaga mingisugust kontakti ning erinevate suhtlusvõtete kasutamine ei muutnud isiku ühesõnaliselt vastuseid. Lisaks raskendas olukorda tõsiasi, et isik keeldus nii ametnikele kui ka tõlgile silma vaatamast ning oli kinnise kehahoiakuga- ristatud käed. Ülekuulamine viidi lõpuni, kuid isiku ütlused olid äärmiselt kasinad.

Ülekuulajad ei teadnud, mis aspekte isiku kehakeele puhul peaks jälgima ning mil viisil ennast ülal pidama ning küsimusi formuleerima. Ametnik tõi välja, et tal ei olnud ei tuli- ega

muud teenistusrelvad nähtaval ning leidis, et tänapäeval sarnast menetlustoimingut tehes toimiks ta vastupidi, kuna see pälviks ülekuulatavalt austust või lugupidavust.

Tänaseks on ametnikud läbinud mitmeid koolitusi islami usu, islami kultuuri ja kommete kohta ning tänu nendele omandanud baastadmised selles valdkonnas. Nüüdseks on ametnikud kindlamad ning leiavad, et kui nende ülekuulatavaks satub islami riigist või kogukonnast pärit isik, siis on nad võimelised ennast isiku suhtes kehtestama ning isikult rohkemat infot saama.

Lisa 2. Intervjuu plaan

1. Kas Eesti Vabariigis on probleemiks politseiametnike ja teisest kultuurist pärit isikute vahelised konfliktid, mida põhjustavad kultuurilisest erinevusest tulenevad arusaamatused, negatiivsed eelarvamused või tolerantsuse puudumine. Kui suurt rolli võib sellistes konfliktides mängida osapoolte sugu?
2. Millised on peamised situatsioonid, kus naiskorraaitseametnike ja islami kogukondadest pärit isikute vahel võivad suhtlemisprobleemid tekkida?
3. Millised on peamised suhtlemisprobleemid, mis võivad naiskorraaitseametnikel, suheldes islami kogukondadest pärit klientidega tekkida ning mis viisil võivad need avalduda?
4. Vastavalt juhtumile on ametnikud välja toonud, et isik oli silmnähtavalt segaduses või hämmingus, et ülekuulajateks olid naised. Isik oli menetlustoimingu käigus kidakeelne või keeldus rääkimast. Kas siin kohal saab napsõnalisust või ütluste andmisest keeldumist käsitleda kui soolist diskriminatsiooni?
5. Kas ametnikud peaksid oma suhtlemisstrateegiat muutma, vastavalt sellele, kas tegemist on läänelikus või islami kultuuriruumis üles kasvanud isikuga.
6. Millised on naiskorraaitseametnike võimalused ennast, soolise diskriminatsiooni ilmnemisel kehtestada ning kuidas peaks konfliktolukorras olles käituma?
7. Kuidas saab korraaitseametnike teadmisi tõsta islami kogukondadest või riikidest pärit immigrantide religioonist ja kultuurilistest eripäradest?
8. Kas vastavat koolitamist ja teadmiste suurendamist islami valdkonnas peaksid läbima kõik PPA ametnikud või vaid kindlates valdkondades töötavad ametnikud?
9. Mis informatsiooni ning mis aspektide teadmine islami usust ja islami kultuurist on ametnikele tähtis?

Lisa 3. Kategooriad ja koodid

1. Kategooria Konfliktide tekkepõhjused	2. Kategooria Suhtlemisprobleemide kirjeldused	3. Kategooria Kehtestamise võimalused	4. kategooria Teadlikkuse tõstmise võimalused
<p>Kood 1: Ametniku sugu</p> <p>Kood 2: Ametniku välimus</p> <p>Kood 3: Korraldustele mitteallumine</p> <p>Kood 4: Teadmatus</p> <p>Kood 5: Ametniku vanus</p> <p>Kood 6: Ametniku ebakindlus</p> <p>Kood 7: Kliendi teistsugused harjumused</p> <p>Kood 8: Negatiivsed eelarvamused</p> <p>Kood 9: Tolerantsi puudumine</p> <p>Kood 10: Teistsugused arusaamad</p>	<p>Kood 1: Kliendi poolne üleolev käitumine</p> <p>Kood 2: Passiiv-agressiivsus</p> <p>Kood 3: Kliendi poolne manipulatsioon</p> <p>Kood 4: Ametniku ignoreerimine</p> <p>Kood 5: Kidakeelsus, klient keeldub ametnikuga rääkimast</p> <p>Kood 6: Ametniku jõllitamine</p> <p>Kood 7: Ametniku sõimamine</p> <p>Kood 8: Kliendi kinnine kehakeel ja silmside puudumine</p> <p>Kood 9: Füüsiline kontakt</p>	<p>Kood 1: Ametniku pädevus (seaduste tundmine)</p> <p>Kood 2: Järjekindlus ja konkreetsus</p> <p>Kood 3: Ametniku vahetamine</p> <p>Kood 4: Poliitiline korrektsus</p> <p>Kood 5: Haritus ja teadlikkus</p> <p>Kood 6: Klientide võrdne kohtlemine</p> <p>Kood 7: Rahulik käitumisviis</p> <p>Kood 8: Viisakus</p> <p>Kood 9: Sanktsioonid</p>	<p>Kood 1: Praktilised koolitused</p> <p>Kood 2: Õppevideote loomine</p> <p>Kood 3: Koostöö tõlgiga</p> <p>Kood 4: Kaasuste lahendamine</p> <p>Kood 5: Välislähetused</p> <p>Kood 6: Andmebaasi loomine</p>

Lisa 4. Ekspertintervjuude tunnuste dokumenteerimisleht (Autori koostatud)

	Intervjueeritav	Asutus või organisatsioon ja eriala	Kogemus valdkonnas	Intervjuu aeg ja viis	Intervjuu kestvus
1.	Int 1	Politsei- ja Piirivalveamet (piirivalve)	8 aastat	31.03.2021 Skype	1 h 09 min
2.	Int 2	Politsei- ja Piirivalveamet (piirivalve)	27 aastat	31.03.2021 Skype	57 min
3.	Int 3	Politsei- ja Piirivalveamet	18 aastat	05.04.2021 Telefonikõne	1 h 34 min
4.	Int 4	Siseministeerium (usuasjade osakond)	22 aastat	05.04.2021 Skype	1 h 19 min
5.	Int 5	Politsei- ja Piirivalveamet (piirivalve)	11 aastat	01.04.2021 Skype	38 min
6.	Int 6	Politsei- ja Piirivalveamet (kinnipidamiskeskus)	15 aastat	05.04.2021 Telefonikõne	41 min
7.	Int 7	Politsei- ja Piirivalveamet (piirivalve)	27 aastat	01.04.2021 Skype	1 h 23 min
8.	Int 8	Politsei- ja Piirivalveamet (piirivalve)	11 aastat	29.03.2021 Kirjalik vastus	-

9.	Int 9	Politsei- ja Piirivalveamet (piirivalve)	2 aastat	05.04.2021 Telefonikõne	37 min
----	-------	--	----------	----------------------------	--------